

Nr. 47 · Oktober 2024 · 24. årgang

Pilgrimmen

25 år

Pilgrimmen

*Vandreweekend i Camino's ånd
Foto: Susanne Romny*

PILGRIMMEN udgives af
Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:

Rikke Ærtebjerg

Pilgrimshuset Albergue Ballerup

Præstevænget 10,

2750 Ballerup

Mobil: 6155 6309

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Henrik Tarp

henriktarp1@gmail.com

Peter Glunz

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

nh.lieberkind@gmail.com

**Alle tidligere numre på nær de
seneste to findes som PDF filer
på hjemmesiden!**

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale, der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Foreningen af

Danske Santiagopilgrimme

c/o Sekretariatet, daglig leder:

John Stævngaard

Blåbærvej 22, 4873 Væggerløse

Mobil: 5354 1019

Mail: sekretariat@santiagopilgrimme.dk

MobilePay: nr. 77429

Jyske Bank: 5069-133 20 63

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelse:

Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Formand, mobil: 6155 6309

Jeanette Hounsgaard, Middelfart

Næstformand mobil 2252 3210

Carsten Mægaard, Herning

Bestyrelsesmedlem, mobil: 6169 7273

Hanna Vestenaa, Kalundborg

Kasserer, mobil 5164 6956

Tone Kirkeby, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2398 5502

Bøje Pedersen, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil 4119 3410

Tove Kristensen, Skødstrup

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2328 8699

Suppleanter: Rikke D. Meltz og

Niels Christian Junker-Poulsen

John Stævngaard, Væggerløse

Webredaktør, mobil 5354 1019

Bøje Pedersen, Allerød

facebook-redaktør, mobil 4119 3410

ISSN 1603-2365 - Online: 2794-655X

Pilgrimmen afleveres til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Vestergaards Bogtrykkeri

Side: Indhold:

2	Kolofon
3	Indholdsfortegnelse
4 - 5	Historiens vingesus <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
6 - 7	Formanden har ordet <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
8	Jubilæum
9	Der er et lille land <i>af Jørgen Haffgaard</i>
10 - 13	Pilgrimsvandring Mors rund <i>af Tove Kristensen</i>
14 - 16	Nyt fra foreningens stigrupper
17 - 24	Tebaida Berciana – Tavshedens Dal <i>af Niels Christian Junker-Poulsen</i>
25 - 28	Puente la Reina <i>af Henrik Tarp</i>
29 - 40	Camino del Norte, del 2 <i>af Tina Kemp</i>
41 - 47	En lang tur gennem det nordlige Spanien <i>af Charlotte Jou Koefoed</i>
48 - 51	Hospitalera i Astorga <i>af Birgit Christiansen</i>
52 - 54	Alternativ rute fra Sarria <i>af Henrik Friediger</i>
55 - 67	Camino Portuguese - en våd omgang <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
68 - 69	Alkymistens hus i ny udgave <i>af Henrik Friediger</i>
70 - 72	Padrons betydning <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
73 - 75	Hos Jato i Villafranca del Bierzo <i>af Henrik Friediger</i>
76 - 77	Skagerak vandring <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
78 - 83	Boganmeldelser

Historiens vingesus

af Rikke Ærtebjerg

Det er lige om lidt. Og her føler jeg virkelig historiens vingesus, for lige om lidt – helt præcist den 13. november 2024 – har foreningen eksisteret i 25 år, og lige om lidt – ganske vist lidt senere, nemlig til januar 2025 – er det 25 år siden, det første nummer af Pilgrimmen udkom.

25 år.

I foreningens barndom var det få, der vandrede på Caminoen. Caminoen. Smag på ordet. For de fleste, der er medlem af foreningen, betyder det mere end bare en vandring, en sommerferie, en enlig svale. Den har for mange af os lagret sig i fundamentet, den skinner igennem mange ting i vores liv, og kun de, der selv har prøvet at vandre en af dem, ved hvad det vil sige, og søger ved fornemmelsen af *Camino Blues* selskab med andre, der er i samme situation. De, der ikke har gået dér, forstår ikke helt. Forstår ikke, at det kan skabe en afhængighed, en grundstemning, en andægtighed, at vi har følt historiens vingesus, mærket de mange tusinder af pilgrimme, der før os vandrede under stjernehimlen, på de varme, støvede – eller våde – veje på vej mod apostlens grav.

Der var få danskere, der talte spansk. At vores første formand studerede spansk på Københavns Universitet, var eksotisk, ligeså at han arrangerede pilgrimsrejser til Spanien! De fleste af de danskere, der går Camino i dag, kan sikkert heller ikke spansk. Jeg dømmes ikke, for de første mange gange jeg selv var afsted, kunne jeg kun bede om '*agua caliente*' til min te, og sige hhv. '*Holá*' og '*Buen Camino*'. Jeg besluttede, at der var basis for at kunne

'tale med de indfødte', så i 2019 begyndte jeg at lære spansk, så jeg kan mere nu, men hvis noget er kompliceret, foretrækker jeg stadig engelsk – som ikke alle spaniere er ret gode til. Men jeg over mig! Og jeg har konstateret, at det er en kæmpe hjælp at kunne gøre sig forståelig.

Som på vandringen mod Finisterre, hvor min vandremakker ude midt i en skov havde taget billede af et skilt med telefonnummer på en taxa. I en lille by med kun et herberg og ingen forsyningsmuligheder ringede vi til nummeret. Der blev svaret 'Sí!'. 'Taxi?', kvadrede jeg. 'Sí!', blev der sagt. Forsigtigt spurgte jeg på mit bedste skolespansk, om det var muligt at bestille en taxi til herberget i den by vi var i, og blive kørt til den og den by. 'Sí!', blev der svaret for 3. gang. Betrygget i, at han forstod mig, fik jeg også spurgt, hvor længe der ville gå, før den lovede taxi kom, og jeg forstod det som 50 minutter, men der gik kun ca. 15, så holdt bilen der, så kommunikationen havde virket.

Eller som da jeg i foråret skulle med bus fra Santiago til Porto, og der var meget varmt bag i bussen, var det fedt at kunne gå op og spørge chaufføren, om han ville skrue ned for varmen – på spansk! Der var jeg lidt stolt af mig selv.

25 år. Få formænd, faktisk er jeg kun den 6. på posten, på så mange år, og rigtig mange frivillige. Og heldigvis stadig mange, der stiller op til det arbejde, det kræver at holde en forening som vores på benene. Bestyrelsesmedlemmer og suppleanter. Stigrupper, nu i flertal, for der er ud over den, der utrætteligt og grundigt

har virket på Sjælland i rigtig mange år til gavn og glæde for os alle og Den Danske Pilgrimsrute®, nu også stigrupper i hhv. Nord-, Midt- og Syddanmark og Fyn, som arbejder på at vedligeholde afmærkningerne på de forskellige etaper.

Har du lyst til at deltage i dét arbejde, er der altid plads til flere. Se mere om stigrupperne på side 14.

Dette jubilæumsnummer af Pilgrimmen er som sædvanlig en pose blandede bolscher. Der er naturligvis historier fra vandringer i Danmark og i Spanien, med små anekdoter om særlige steder og vandring på nogle af 'klassikerne', der er nyt fra stigrupperne, en sang om Danmark, og boganmeldelser af flere – meget forskellige – bøger, der på en eller anden måde har noget med vandring og pilgrimsfærd at gøre.

Sidst, men ikke mindst, venter der en flot jubilæumsbog om 25 års dansk pilgrimshistorie. Bogen udleveres til deltagere i jubilæumsfesten, og sendes efterfølgende til alle øvrige medlemmer.

Pia Olesen

Formanden har ordet

af Rikke Ærtebjerg

Sidste nummer af Pilgrimmen udkom stort set samtidig med afholdelsen af generalforsamlingen 2024, hvor jeg blev valgt til formand for foreningen, så jeg har ikke tidligere i dette forum haft mulighed for at hilse på og præsentere mig selv.

Jeg har siden 2017 været medlem af bestyrelsen, som jeg blev medlem af, fordi det efter min mening går godt i tråd med min anden rolle som formand for den forening, der driver Pilgrimshuset Albergue Ballerup. Mange af jer kender mig også fra min rolle som redaktør af Pilgrimmen siden 2018.

Jeg lægger ikke skjul på, at jeg har ambitioner på foreningens vegne, da jeg tror på udvikling frem for afvikling, og da jeg bestemt ikke mener, at foreningen skal afvikles, må vi udvikle os, men ikke på bekostning af vores værdigrundlag og vores vedtægter.

Nogle af de visioner jeg har, er bl.a. at etablere overnatningsmuligheder på den del af Den Danske Pilgrimsrute®, der går over Sjælland og Fyn, og at gøre Den Danske Pilgrimsrute® til UNESCO Verdensarv.

Det er ingen hemmelighed, at foreningens formål dækker to meget forskellige opgaver: 1. At oplyse om Caminoerne i Spanien og hjælpe dem, der gerne vil gå dem, og 2. at opmærke, vedligeholde og oplyse om Den Danske Pilgrimsrute® gennem Danmark.

Det første lyder som den mindste udfordring, idet der er mange danskere, der gerne vil vandre Camino, og derfor køber pilgrimspas gennem os. Men de melder sig ikke ind i foreningen. Og hvorfor gør de ikke det? Det vil vi undersøge. Det er ikke et formål i sig selv at have mange medlemmer, men flere medlemmer kan medvirke til at styrke fundamentet i foreningen, så den ikke er så sårbar, hvis der igen skulle ske noget a la Covid-19, hvor mange ikke kunne se fornuften i at bibeholde et medlemskab, når de alligevel ikke kunne komme ud og gå.

Det andet er et større problem end det umiddelbart lyder. Foreningens stiggruppe har gennem de sidste mange år lagt et ufatteligt stort arbejde i at opmærke og vedligeholde Den Danske Pilgrimsrute®, men problemet er, at ingen kender den. Det arbejder vi også målrettet på at gøre noget ved, men det er, som om vi altid er på bagkant. Når et dameblad skriver om fem vandreruter i Danmark, nyttet

det ikke, at vi efterfølgende gør dem opmærksom på, at der også findes en sjette mulighed. Hvis et dagblad har et interview med en kendis, der har vandret Camino, nævner de ikke, at vi har muligheden for at gå 1000 km Camino lige her i Danmark, så man kan undgå flyskam, Co2-udslip og en lang rejse, man kan i princippet blot gå ud af sin gadedør og begynde at gå. Hvordan vi gør den mere synlig, arbejder vi stadig på, men vi kan opfordre vores medlemmer til at både pippe og råbe om det, når vi ser opslag, hvor folk efterspørger lange vandreruter i Danmark.

Vi ved godt, at det ikke alle steder er nemt at få logistikken til at hænge sammen, fordi der ikke er overnatningsmuligheder på alle strækningerne. I den forbindelse arbejder vi videre på løsninger på strækningerne over Sjælland og Fyn, og har på opfordring fra Kulturminister Jakob Engel-Schmidt indledt samarbejde med organisationen Dansk Kyst- og Naturturisme om udbygningen af dette. Vi kan ikke på nuværende tidspunkt sige, hvor det lander, men at vi arbejder på det.

Det netværk af herberger, der allerede eksisterer på Hærvejen, er ikke uden udfordringer, for de, der vedligeholder oplysningerne på hjemmeside og app, Hærvej.dk, har i en periode enten ikke opdateret oplysningerne, eller også har teknikken slettet oplysninger, for flere herberger har i en periode over sommeren 2024 været forsvundet, med endnu færre besøgende som resultat. Allerede i 2021 talte jeg med Michael, der driver Kongeåen Hærvejsherberg, der allerede da var ked af, at der ikke kommer flere vandrede. I uge 32 har jeg været hospitalera på Hødalen mellem Aalborg og Viborg, og vi havde i den uge to! vandrere, der begge fortalte, at de kun vid-

ste at det eksisterede, fordi andre havde fortalt dem det. De kunne ikke finde oplysningerne på nettet... Det duer ikke. Vi har tænkt os at gøre vores størrelse og indflydelse gældende i både samarbejdet med Foreningen af Herberger på Hærvejen og projektet Udvikling Hærvejen, der af Nordea Fonden har fået mange midler til at forbedre og udbygge Hærvejen. Det duer ikke, at oplysninger forsvinder fra de medier, der kan eksponere dem.

I det internationale samarbejde har vi stadig kontakt til FEAACS, Federacion Espanola de Asociaciones de Amigos del Camino de Santiago, vi arbejder stadig på (er måske blevet det, efter at dette blev skrevet) at blive medlem af Europe Compostelle, den forening, der arbejder på at etablere 'Europas Forenede Pilgrimsforeninger', og rurAllure-projektet kører også videre. Vi har tætte samarbejdspartnere i Sverige, Norge og Tyskland. Sverige har bedt os om hjælp til at få afmærket Birgitta-ruten mod Vadstena over Sjælland, og Tyskland er meget interesseret i at få udarbejdet materiale på tysk over Den Danske Pilgrimsrutes® netværk, så vi kan få flere tyskere til at vandre i hele Danmark.

Alt i alt er der god grøde i foreningens arbejde. Vi har i bestyrelsen mange forskellige opgaver, og en af omkostningerne ved at være en frivillig forening er, at man ikke altid kan få løst opgaverne så hurtigt, som vi ønsker. Til gengæld har vi alle hjerterne med i alt hvad vi laver, og uanset hvor lidt det ser ud til, løser vi mange opgaver hen over året.

Vi glæder os til at se mange af jer til jubilæumsfesten, og ellers ude i det danske land til vandring og andre arrangementer.

Foreningens 25 ÅRS Jubilæum

Lørdag den 9. november:

Kl. 11.00 - 12.00	Ankomst og registrering
Kl. 12.00 - 13.00	Frokost
Kl. 13.00	Velkommen til eftermiddagens program
Kl. 13.15 - 14.00	Antropologi og Camino ved Kirstine og Hanna
Kl. 14.00 - 14.15	Strække ben pause
Kl. 14.15 - 15.00	Caminoen Najera – San Millan de Cagolla ved Henrik Tarp
Kl. 15.00 - 16.00	Kaffe – kage pause
Kl. 16.00 - 16.45	Berthelsen på Caminoen ved Halfdan Muurholm

Hele eftermiddagen vil der være udstilling med outdoorudstyr og loppemarked

Festaften:

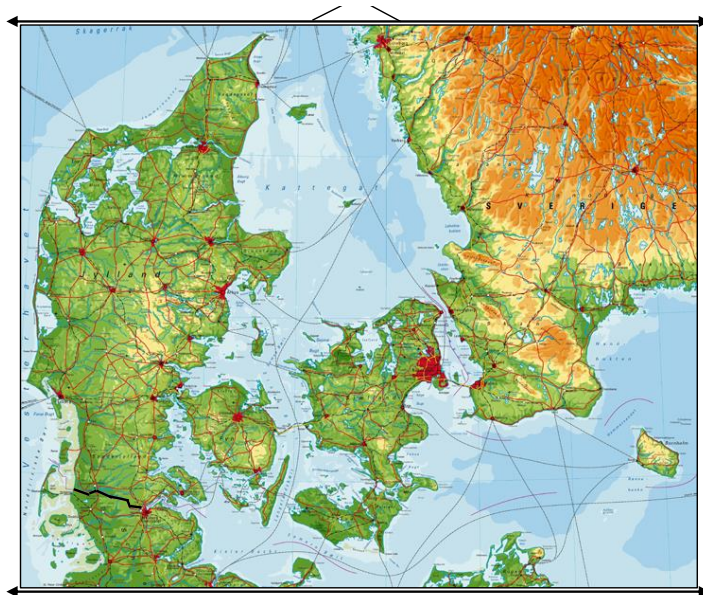
Kl. 18.30	Velkomstdrink
Kl. 19.00	Festmiddag med festtale ca. 19.30
Kl. 21.00 - 22.15	Kaffe, fællessang og koncert ved Niels Adrian.
Kl. 22.30	Tak for i aften

Søndag den 10. november:

Kl. 9.30	Muslingeskal lægges ved Antvorskov Kirke
Kl. 10.00	Gudstjeneste i Antvorskov Kirke
Kl. 11.00	Goodiebag med frokost, vand og frugt
Kl. 11.15 - 13.45	Vandring
Kl. 14.00 - 14.45	Foredrag ved Marie og Torben Lau Florin (Frie Fodspor)
Kl. 15.00	Farvel og tak med en sang

Der er et lille land 2024

Kongeriget DANMARKS kort.

Der er et lille land.

- en geografisk skitse i ord og toner -

1. Der er et lille land
med skov og landbrugs jorde
fra Vesterhavets rand
til Østersøens stand. *)
Det ligger der, moræne-gjort,
med Bælter, Sund og Fjorde,
som tegner Landets kort,
det 'Danmark', der er vort.
2. I vest står Jyllands-far
med kroget ryg mod søen,
der sandflugt mærket har,
når vestenstormen skar.
I øst står mutter-Sjælland vagt
med Lolland, Falster, Møen
i værn mod Søens akt,
når østenvind har magt.
3. I midten strækkes Hals
af Fyn og små nevøer
som Lang'land, Ærø, Als
i bælters bølge-vals.
Hver ø et lille samfunds pant
i havets blå humø'r,
en brik til Rigets kant,
som Danmark sammen bandt.
4. Et demokratisk land,
hvor folkets Ting regerer
ved virke og forstand,
for kvinde som for mand.
Mens hededrag med å og hjort
og søhøjland leverer:
Et Eventyr, og vort,
et Kongeriges kort.

Jørgen Haffgaard. 14./01.-2024

*) "Østersøens stand": Bornholm med *Hammershus* samt Christiansø og Frederiksborg med Chr. d.5.s fæstning.

Pilgrimsvandring Mors rundt

af Tove Kristensen

Foreningen Pilgrim Mors har i en år-række arrangeret fælles vandring Mors rundt langs Kystruten, altid med start 2. pinsedag. Jeg hørte om turen for flere år siden. I år deltog jeg endelig, og det blev en fantastisk uge med mange gode oplevelser – en fin kombination af natur, vandring, kultur og åndelighed.

Jeg mødte de andre ca. 40 deltagere i Karby, som var vores faste bosted hele ugen. Jeg oplevede fra starten en venlig, varm og imødekommende stemning. Alle blev budt hjertelig velkommen, tidligere deltagere såvel som nye. Vi flyttede ind og fandt vore sovepladser i Karby Kuber, en tidligere skole, som nu dels er indrettet som vandrehjem, dels som kulturelt samlingspunkt i landsbyen. Nogle sov i vandrerhjemmets værelser, nogle på madrasser på gulvet i forskellige andre rum, nogle få i shelters udenfor i det smukke terræn.

Hvis man havde tilmeldt sig, stod aftensmaden klar kl. 19, og vi kunne blot nyde maden, hilse på de andre i gruppen og glæde os til, at vandringerne startede dagen efter.

Vandringer i smuk natur

Kystruten på Mors er ca. 150 km lang. Vi vandrede den på syv dage med dagsetaper på mellem 18 og 25 km. Ruten er afmærket med orange muslingeskaller og med orange pile, hvis man går øen rundt med solen. Desuden satte vores fortrop – Inger – dannebrogssflag undervejs, som bagtrop – Kirsten – samlede ind igen. Ingen blev således fortabt eller i tvivl om ruten, selvom gruppen ind imellem blev ret langstrakt. Efter min mening en genial måde at manøvrere på med så stor en gruppe.

Næsten alle kilometer går langs kysten og en del på stranden. Øens kystlinje bugter sig ud og ind med sunde, vige, bugter og bredninger. Limfjorden kan ses alle steder, og også landet på den anden side af Fjorden – Thy mod vest og nord, Himmerland, Fur og Salling mod øst, Jegindø og Thyholm og Agerø mod syd.

Første morgen startede vi fra Karby og gik til Årbjerg Torn, hvorfra vi blev sendt afsted på dagens vandring med violin-spil, sang og kloge ord fra Pilgrims-hyrde Charlotte Kristensen Heide.

Dagens vandring gik over smukke strandenge, langs hyben-, gyvel- og tjørnehegn, på sand- og stenstrande, nogle steder langs bløde klinger. Hele tiden kunne vi se Thylandet mod vest. Undervejs var der formiddags- og middagsrast, hvor velsmurte madpakker blev sat til livs. Til eftermiddagsrasten flokkedes vi om "kaffebilen". Søde frivillige servicerede os hver eftermiddag med frisk kaffe og hjemmebagt kage.

Efter eftermiddagsrasten ved smukt beliggende Tæbring Kirke var det tid til meditation i kirken før de sidste kilometers vandring til Dragstrup. Her ventede busen, som kørte os tilbage til Karby.

De kommende dage var "skåret over samme læst" med vandrings-start, hvor vi sluttede den foregående dag og transport til og fra med bus. Og nye oplevelser ventede hver dag.

Den nordlige del af Mors er ret kuperet, og det var en stor oplevelse at vandre langs Hanklit med dens forskellige lag, former og farver. Udsigten fra

Salgjerhøj og andre højdedrag krævede små pauser til at nyde de smukke bakke- og senere udsigten til Feggeklit. Det krævede også små pauser at beundre frodigheden og de mange blomster langs stierne, engelskgræs, storkonval, lupiner, iris, gøgeurt og mange andre.

På fjerde og femte dag vandrede vi det meste af tiden med udsigt til Fur og Salling mod øst, lange strækninger på sand- og stenstrand langs grønt tilvoksede lave klinger. Vi gik til "hovedstaden" Nykøbing Mors og startede dagen efter i øens smukke "domkirke", før vi gik sydpå gennem det kuperede skovområde – Legind Bjerge. På lange strækninger kunne vi se Sallingsundbroen, øens forbindelsen til Salling og resten af Jylland længere sydpå. Efter Legind Bjerge fladede landet og strandene ud. Vegetationen var stadig rig og smuk, bl.a. med gule gyvelhegn mod den blå himmel og de grønne marker.

Sydpå med udsigt mod Jegindø, Thyholm, Agerø og Sydthy gik vandrungen let uden mange højdemeter. Ruten gik gennem kulturlandskaber med grønne marker, langs strandenge, og hele tiden med udsigt til bugter og vige med øer og fastland på den anden side. Farverne var skarpe – blå vand og himmel, masser af grønt i grønt og blomster i forskellige farver

Åndelighed

Filosoffen Frederic Gros skriver i bogen "Gå": "Det er frigørelse af ånden at vandre, Hvad der sker, når man begiver sig ud på vandringer, er forskelligt. Man kan finde sig selv. Men man kan også glemme sig selv. Det sker i de lykkelige øjeblikke, hvor man oplever en mystisk forening med naturen."

På vandringerne Mors rundt oplevede jeg disse øjeblikke af samhørighed med naturen og frihed til både at finde og glemme mig selv. Det er også den erfaring jeg har fra mange vandringer på forskellige Caminoer i Spanien. Men det var overraskende for mig på denne tur, fordi det trods alt kun var en uges vandring, og fordi vi gik i en store gruppe.

Hver af de syv vandredage havde sin overskrift fra de syv pilgrimsord – Langsomhed, Frihed, Enkelhed, Bekymringsløshed, Stilhed, Fællesskab og Åndelighed. Hver dag startede med en andagt, enten i en af de mange kirker på øen eller et smukt sted i naturen. Og herefter startede vi vandringen med at gå i stilhed indtil formiddagspausen. Det gav tid og ro til eftertanke.

Vi besøgte flere af øens kirker undervejs, f.eks. ved frokost- eller eftermiddagsrast. Her fik vi dagens stempel i pilgrimspasset og der var mulighed for en stille stund i kirken for dem, der ønskede det.

Kulturelle oplevelser

Pilgrim Mors rundt er en uge med oplevelser for alle sanser, men også med input til tanker og intellekt. Hver dag var der flere fine oplevelser af kulturel art. Nogle var annonceret på forhånd, andre var overraskelser. Nogle foregik om af-

tenen, andre undervejs på vandredagen. Der var fællessang – dels med valgmenighedspræst Ole Kappelgård, dels med forfatter og salmedigter Iben Krogsdal, som præsenterede os for nogle af sine nye sange og salmer og fortalte om deres tilblivelse.

Et interessant foredrag fyldte en anden aften. Den lokale Morsingbo Kurt Andersen fortalte åbent om sit liv med nedture, alkoholisme, afvænnings og udvikling af et liv med store løbepræstationer. Det er for mig slet ikke til at forstå, at man kan løbe over 100 maratonløb på et år samt diverse ultraløb på over 100 km ad gangen. Meget imponerende.

Undervejs på vandringen fra Ejerslev Havn var der koncert med spillemandsorkestret Valfart i Sdr. Dråby Kirke. Dejlig musik spillet på fløjte, violin og harmonika. Og dagen efter i skoven i Legind Bjerger en overraskelse under trækrønerne. En lille koncert med danske sange, smukt sunget og spillet på guitar.

Og så var der også fortællinger og lokalhistorie, dels om Lundsgårdene på Sydmons, dels besøg på og fortælling om Gårdbageriet. Der var yoga under åben himmel med udsigt til Hanklit, og på Nordmons besøgte vi Molérmuseet og fik et interessant foredrag om øens geologiske historie.

Det var i sandhed en oplevelsesmættet uge.

Forplejning, frivillighed, fællesskab

Sanserne blev også mættet på anden måde, helt bogstaveligt. Her tænker jeg på den forplejning, vi fik. Hver morgen kl. syv stod et overdådigt morgenbord klar til os, f.eks. flere forskellige slags hjemmebagt, lunt brød. Der var også masser af lækkerier til dejlige madpakker. Og efter endt vandring kunne vi om aftenen sætte os til bords og nyde lækker, sund, vellavet aftensmad. Det var ren forkælelse.

Det fantastiske er, at maden blev lavet af frivillige. Mange var involveret og ville give os alt det bedste. Sammen med andre frivillige – dem, der guidede turene, dem, der serverede kaffe og kage undervejs, hende, der kørte bussen, hende, der har stået for økonomi og tilmeldinger, præsterne, som har stået for andagter undervejs, vores pilgrims-hyrde, der var med hele vejen, formanden for Pilgrim Mors, som fulgte med i alt hvad der skete. Alle har bidraget SÅ meget, og det er fantastisk, hvad de på Mors kan gøre i fællesskab og ad frivillighedens vej.

Jeg oplevede hele ugen et åbent, varmt og venligt/kærligt fællesskab både med de andre deltagere og med de frivillige. Hvordan opstår det mon? Som pilgrimsvandrer ved vi, at der kan opstå givende fællesskaber, når man vandrer sammen. Samhørigheden føles både med dem, man får en dybere samtale med, og med dem man blot møder og udveksler smil og korte stunder med. Men derudover oplevede jeg, at man i Pilgrim Mors har en grundtone af et godt og givende fællesskab, båret af frivillighed og ønsket om at give deltagerne alt det bedste. Det smittede af på alle os andre, som var med som deltagere.

Afslutning

Som I kan læse, var jeg rigtig glad for turen Mors Rundt. Jeg oplevede at få mere med mig derfra end jeg havde håbet på. En kilde til glæde og taknemmelighed. Jeg glæder mig til kommende ture på Caminoerne i Spanien og på Den Danske Pilgrimsrute®. Men jeg glæder mig også til at vende tilbage til Mors næste år.

Nyt fra foreningens stigrupper

Vores forening har to stigrupper, som dækker Danmark: Stigruppen Sjælland, som har fungeret i mange år, og Stigruppen Jylland/Fyn, som blev etableret i 2023.

Stigruppen Sjælland

Efterlysning ... Vi kan godt bruge flere medlemmer, der har lyst til at hjælpe med at efterse etaperne på Den Danske Pilgrimrute®, dvs. sammen med en anden får du ansvar for en strækning, som du gerne går igennem 1-2 gange om året. Her fjerner I grønt rundt om pælen og sætter nye skilte op.

Alle sti-folk mødtes tre gange om året til et møde med enten en vandring eller spisning, hvor der er mulighed for en snak om, hvordan det går. Og hvis man har lyst til at stå for en vandring, er man meget velkommen til det, da vi har 1-2 vandringer om måneden ad Den Danske Pilgrimrute®, som lægges ud på hjemmesiden.

Hvis du har lyst til at være med i vores fællesskab, er du velkommen til at kontakte Vibeke: v.moerdrup@gmail.com

Stigruppen Jylland/Fyn

Stigruppen Jylland/Fyn dækker et stort geografisk område og er delt op i fire områder (NORD, MIDT, SYD og FYN) med hver sin tovholder.

Det stiarbejde, som udføres på Fyn med at afmærke strækningerne mellem Nyborg og Middelfart, samt mellem Nyborg og Bøjden, er det samme som arbejdet for strækningerne på Sjælland. I Jylland er forholdene anderledes, da Den Danske Pilgrimrute® for en stor del følger Hærvejen og Gendarmstien – strækninger, som de respektive kommuner tager sig af at afmærke. Dog er der strækningen fra Middelfart ud til Hærvejen, strækningen fra Fynshav på Als til den rammer Gendarmstien, samt en kort strækning forbi Broager Land, i alt ca. 80 km, hvor arbejdet er som på Sjælland og Fyn.

I løbet af foråret har mange af jer, som meldte sig som frivillige i efteråret 2023 været ude at vandre på dele af Den Danske Pilgrimrute® i det jysk/fynske område, og der er gang i og idéer om aktiviteter, som vi håber, at alle I læsere har lyst til at være en del af. Måske har I selv gode idéer, som vi kan sætte i gang i de enkelte områder.

Område NORD

Desværre er det ikke lykkedes at finde en tovholder til dette område endnu. Vi håber, at der er én af jer læsere, som har lyst til at tage opgaven på sig. Hvis du vil høre nærmere, kan du kontakte Jeanette Hounsgaard, jhounsgaard@hotmail.com (tovholder område SYD) eller Tove Kristensen, tove.kristensen52@gmail.com (tovholder område MIDT)

Område MIDT

Området dækker Hærvejsetaperne fra Års i nord til Randbøldal i syd. 12 frivillige har i det tidlige forår gået alle etaper igennem. Generelt set er det midtjyske en velafmærket del af Den Danske Pilgrimsrute® og desuden en meget smuk og attraktiv vandrerrute.

I område MIDT er vi optaget af at beskrive etaperne til foreningens hjemmeside, specielt i forhold til vandring for pilgrimme/langtursvandrere.

Vi vil også gerne arbejde på at påvirke udviklingen af Hærvejen via kontakt til de respektive kommuner, og desuden vil vi gerne arbejde på, at Hærvejen hele vejen afmærkes med muslingeskaller, så det fremgår at den er en del af Den Danske Pilgrimsrute®.

De frivillige har indtil nu afholdt to møder, og vi mødes igen i efteråret. Vi vil gerne have flere med. Hvis du er interesseret, så skriv til tove.kristensen52@gmail.com

Område SYD & FYN

Forårets vandring i område SYD har vist, at afmærkningen på de strækninger, som ikke er sammenfaldende med Gendarmstien og Hærvejen, kan forbedres. Dog mangler vi folie-skilte med den gule muslingeskal og den gule pil. En rundspørge i foreningen om folieskilte, som kan undværes, har ikke givet det antal skilte, som der er behov for. Forespørgsel om ny produktion er derfor sendt til den tidligere leverandør af skiltene.

Ud over afmærkningen har vi under vandringerne vurderet fremkommeligheden på strækningerne, fulgt op på overnattingssteder, opdateret beskrivelserne

på foreningens hjemmeside af de enkelte delstrækninger, og holdt øje med hvad der sker i lokalsamfundet omkring strækningerne.

I den forbindelse skal nævnes, at stormen 'Pia' i foråret var særdeles hård ved Gendarmstien, men at den nu stort set er genåbnet, dog med nødvendige omlægninger de steder, hvor stien sammen med skrænterne er skredet i havet. På Gendarmstien er der også sat Flextrafik-skilte op ved 14 opsamlingssteder – så nu kan vandrerne og chaufførerne nemt finde hinanden. Læs mere om Flextur-ordningen på:

<https://tinyurl.com/2pxdfst5>

De frivillige har indtil nu afholdt et møde, og vi mødes igen i efteråret. Vi vil dog gerne være flere, så hvis du er interesseret, så skriv til jhounsgaard@hotmail.com

I område FYN er der i samarbejde med Odense Pilgrimskreds planlagt en Camino Café til den 1. oktober 2024 i Seniorhuset i Odense. Denne aften skal vi høre om, hvordan en blind gennemførte de 800 km til Santiago de Compostela, se filmen 'Walking the Camino – Six Ways to Santiago', og tale om udstyr til en vandring på Caminoen.

I område SYD vil vi i den kommende tid arbejde på at påvirke udviklingen af den del af Hærvejen, som går gennem området, samt Gendarmstien, gennem kontakt til kommunerne. Og desuden vil vi, ligesom i område MIDT, arbejde på, at Hærvejen og Gendarmstien afmærkes med muslingeskaller, så det fremgår, at de begge er en del af Den Danske Pilgrimsrute®. Område SYD grænser op til Tyskland, og på Pilgrimsmessen i Hamborg i begyndelsen af året blev der skabt kontakt til den tyske pilgrimsforening, så forhåbentlig kan denne kontakt føre til aktiviteter på tværs af grænsen. Sidst, men ikke mindst, vil lokale vandringer og aktiviteter være prioriteret højt.

På tværs af områderne NORD/MIDT/SYD&FYN

Stigruppen Jylland/Fyn har i det seneste halve år været optaget af at arrangere en Jubilæumsvandring på Hærvejen i anledning af at vores forenings 25-års jubilæum i november 2024.

Vandringen på Hærvejen blev gennemført i uge 34 med 30 deltagere. Vandringen begyndte samtidigt tre steder fra: Hirtshals, Svenstrup (Aalborg) og Viborg. Den 4. rute, vi havde planlagt fra Jelling til Haderslev Domkirke, kunne desværre ikke samle nok deltagere og måtte aflyses.

Der var produceret små sangkort, som blev udleveret til alle deltagerne ved vandringens start. Der er sang-kort tilovers, så hvis du står og mangler en lille sang til en vandring, kan du kontakte Jeanette Hounsgaard via mail:

jhounsgaard@hotmail.com

Må din vej gå dig i møde
og må vinden være dig en ven
Og må solen skinne på din vej
Og må regnen vande mildt din jord
Indtil vi ses igen må Gud holde
Holde dig i sin hånd

Foreningen af
Danske Santiagopilgrimme

Stigruppen Jylland/Fyn har en lignende vandring i støbeskeen til Himmelske Dage i Silkeborg, fra den 29. – 31. maj 2025. Den vandring kommer I til at høre nærmere om.

Deadline på næste nummer af PILGRIMMEN er den **31. december 2024**

Tebaida Berciana – Tavshedens Dal

Hvor sskønheden, kristendommen og det spanske rige på Den Iberiske Halvø blev født

af Niels Christian Junker-Poulsen

Det var godt en halv times vandring efter at have lagt stenen med de ting i mig, jeg gerne ville lægge bag mig. Oppe i den store bunke af andre sten for foden af pælen med korset af jern på toppen. På nedstigningen fra Monte Irago havde jeg oplevet, at mine fødder næsten var begyndt at svæve hen over den asfalt, solen var i færd med at få tag i. Foran mig var nu Tomás' farvestrålende indgangsparti med kilometerangivelserne til en række af verdens kendte steder. Jeg var ankommet til Manjarin. Det var næsten symbolsk. Efter at have efterladt min sorg i stembunken, åbenbarede der sig en umådelig skønhed foran mig.

Der var en, der sagde Tomás var tilbage, efter at Covid-19 epidemien havde fået lukket hans lille tempelridderbygd ned. På det sted, hvor munken Gaucelmo i det 11. århundrede havde stået for opførel-

sen af et refugium for pilgrimme, og i hvis kølvand en lille landsby var blevet opført. De havde kaldt den Manjarin, og i ruinen af den havde Tomás nogle århundreder senere skabt sit hvilested af samme navn for pilgrimme – som han altså nu havde fået genåbnet.

Men det var ikke Tomás' tempelridderbygd, mit blik nu fæstnede sig på, og endog fik mig til at stå stille et øjeblik for at kunne nyde synet. Den umådelige skønhed var at finde på den modsatte side. Mod syd. Netop her åbnede Camino Francés sig for alvor i al sin pragt. For enden af skråningen beliggende med en eng med græssende, klokkeringende køer, frøs mit blik nogle øjeblikke fast på denne Caminos måske mest skønne syn: bølger af grønne skov- og violette lyngbeklædte bjergskråninger så langt og bredt, mine øjne kunne skue.

Jeg havde jo set det før. Da jeg havde gået den franske sammen med mine to yngste børn. Alligevel var det, som om jeg ikke havde set det så smukt som denne majformiddag. På en eller anden måde forekom den rene bjergluft endnu renere. Men hvad jeg ikke vidste var, at bag disse bjergskråninger var der mig endnu smukkere syn i vente.

Jeg passerede Tomas' farverige, lille samfund og fulgte vejens bugtning i det tæt på retvinklede sving ved dets indgang. En let, kølig vind lod sig mærke imod min krop, ligesom for at minde mig om jeg trods alt var oppe i 1450 meters højde.

Bag bjergskråningerne ligger mod syd-vest, uset for mine øjne og ukendt for de fleste nutidige pilgrimme, den legendariske Tavshedens Dal, Valle del Silencio. Eller som spanierne selv ynder at kalde den: Tebaida Berciana. Det er stedet, hvor vuggen for såvel kristendommen på Den Iberiske Halvø som det spanske rige siges at have stået.

Tebaida Bercianas historie går tilbage til det 5. århundrede. Det dengang endnu ubeboede område, omkranset af sine høje bjergtinder, blev her opsøgt af de første af en række af kristne hermitter på flugt fra sueverne og visigoterne, der med Romerrigets begyndende sammenbrud var i færd med at dele magten på Den Iberiske Halvø mellem sig.

Selvom begge disse germanske folkeslag med årene blev kristne, bibeholdt Tebaida Berciana sin rolle som tilflugtssted for kristne, der ønskede et liv i afsondretthed. Nogle munke, der ønskede sig et fællesskab forankret i deres kristne tro, gik i de følgende århundreder endvidere

i gang med at bygge mindre klostre i området. Omkring år 630 fulgte et større kloster i Compludo, lige uden for det egentlige Tebaida Berciana. Manden bag dette kloster var Fructuoso. Nogle år senere, omkring år 635, grundlagde han et endnu mere afsides beliggende kloster, Monasterio San Pedro de Montes, på en klippeskråning i selve Tebaida Berciana. I alt grundlagde San Fructuoso ni klostre på Den Iberiske Halvø, kæmpede indædt for løsladelse af politiske fanger i det eksisterende visigotiske kongedømme, og blev ærkebiskop af Braga.

Alle klostre i Tebaida Berciana måtte forlades allerede i begyndelsen af det 8. århundrede som følge af den muslimske invasion. Det var generelt svære tider på Den Iberiske Halvø at kunne udøve sin kristne tro i. Men i og med at muslimerne i løbet af samme århundrede mistede interessen for det mere ufrugtbare nord, lykkedes det i første omgang et lille kongedømme, Asturias, og senere flere andre, mindre kristne kongedømmer, at etablere sig primært i nord og øst for den højslette, der skulle få navnet Mesetaen.

Mod slutningen af det 9. århundrede omfattede den kristne 'reconquista' (generobring) også området, der fra nord grænsede ned til Tebaida Berciana. I år 895 ankom en anden munk, Genadio, til den helt forladte dal og genopbyggede det af Fructuoso etablerede kloster, Monasterio San Pedro de Montes, ud af den eksisterende ruin. Ligeledes byggede han et andet kloster, hvor Peñalba de Santiago i dag ligger. I de følgende århundreder trivedes i dalen et rigt og omfangsrigt klosterliv, mens nye hermitter tog bolig i dalsidernes klippehuler. Hovedparten

af disse munke og hermitter var mozarabere: kristne, opvokset i de muslimske samfund i den sydlige del af Den Iberiske Halvø.

Det er naturligt at tænke sig, at pilgrimme på den franske Camino i middelalderen i vid udstrækning har besøgt Tebaida Berciana. Navngivningen af Peñalba de Santiago har sin baggrund i en tak til Skt. Jakob i forbindelse med navngivningen af kirken, Santiago de Peñalba, i det her da beliggende kloster (hvor Peñalba refererer til et kors, den daværende kong Ramiro II gav til klostret i år 936) og er bygget i årene 931 til 937.

Således har et besøg i Santiago de Peñalba også haft betydning for pilgrimme på vej til Santiago de Compostela. Ikke mindst i det 12. og 13. århundrede med pilgrimme vandrende ad den franske Camino i det største antal i rutens fulde historie har efter alt at dømme her afstedkommet mange pilgrimsbesøg. Det har dog været en betragtelig omvej på omkring 40 km at skulle omkring Santiago de Peñalba. Men har man valgt at gå uden om Ponferrada og f.eks. koble sig på Camino Invierno i Las Medulas, forekommer det ikke at have været meget mere besværligt.

I løbet af det 13. århundrede forekom pilgrimsinteressen for Tebaida Berciana at forsvinde. Klostret i Compludo blev lagt ind under Astorgas bispesæde og mistede herefter gradvis sin betydning for på et tidspunkt helt at blive revet ned. Santiago de Peñalbas kloster blev revet ned allerede i år 1283, og der blev bygget en landsby, kaldet Peñalba de Santiago, op på dets grundareal. Eneste tilbageværende bygning fra dette kloster er netop kirken, som i dag er det bedste, fortsat eksiste-

rende eksempel på en mozarabisk kirke. Et klosterliv fortsatte dog at eksistere i Tebaida Berciana i Monasterio San Pedro de Montes, men har efter alt at dømme ikke haft tilstrækkelig stor betydning for de fleste pilgrimme til at tage den ekstra omvej. Dette kloster blev først forladt i forbindelse med den såkaldte Desamortización de Mendizábal (hvor staten konfiskerede stort set samtlige klostre i Spanien med ophør af alt klosterliv i en længere årrække som konsekvens heraf) i år 1835 og snart herefter kom til at henligge i ruiner. Men p.t. er man i gang med en restaurering. Der er dog kun ganske få ting i præ-romansk stil (såsom nogle af kapitælerne) tilbage. Stort set resten stammer fra nybyggeri i det 18. århundrede.

Mit mål på denne pilgrimsfærd var, udover Santiago de Compostela, Tebaida Berciana i almindelighed og Peñalba de Santiago i særdeleshed. For mig var et besøg her denne gang et mål på størrelse med det 'rigtige' Santiago. Vejen ind til den smukke dal med smeltevand fra de omkringliggende klipper var det min mening at gå via El Acebo de San Miguel for at kunne ende i Ponferrada. Men inden da ønskede jeg at foretage et par mindre omveje.

Et par hundrede meter efter Manjarin fortsætter Caminoen ad en lille sti til venstre for vejen. Jeg fulgte denne 100 m for derefter at forlade Caminoen og atter dreje til venstre ad en anden lille sti med retning ned imod en såkaldt 'despoblado', en forladt landsby.

I sin tid eksisterede denne by som Labor de Rey. Vil man besøge den, skal man forcere en afspærring for at kunne komme til at gå ad endnu en ny lille sti mod venstre.

Der er langt fra tale om nogen etableret sti. Tværtimod forekommer dele af den at være mere eller mindre tilgroet med 'naturlig' bevoksning.

Alle den gamle landsbys tilbageværende bygninger mangler tag. Desuden er nogle af byens bygninger for nogle år siden blevet delvist tilmurede og synes at skæmme et værdifuldt stykke historie, men man kan fortsat skimte en gangbro omkring resterne af kirkens klokketårn.

Af gravstenene på kirkegården kan man se, at denne senest har taget imod nye beboere i 1960'erne, om end det menes, byen er blevet forladt en rum tid inden da.

Tilbage på den gennemgående sti, der bugter sig for efter ca. 2 km mere atter at slutte sig til Caminoen. Ca. 1 km syd for dens sydligste punkt ligger Cascada de Gualton, det største vandfald i den franske Caminos nærhed. Man kan dog ikke komme ned til det herfra. I stedet kan man om ønskeligt gøre det på et senere tidspunkt på ruten.

Oppe på Caminoen kom straks en gruppe på fire pilgrimme gående imod mig. Jeg standsede for at lade dem passere og hilste med et *Buen Camino*. Stien her hører til de smalleste på Camino Francés uden mulighed for at kunne gå ved siden af en anden. Noget selskab ønskede jeg mig heller ikke. I stedet nærrede jeg blot et ønske om at kunne lade den tilbageværende tavsshed opsluge mig helt, mens jeg fortsatte med at sætte min ene fod foran den anden og med nydelse i mit sind betragte den nu endnu mere tydelige udsigt ned over de grønne og violette bjergskråninger.

Efter at have tilbagelagt et mindre stykke, åbenbarede der sig en række skifertage i en lille landsby i en af dalene neden for mig. Jeg kunne ikke helt med mig selv afgøre, om det var Carracedo de Compludo eller Compludo, stedet for Fructuos kloster og beliggende på ruten for i morgen. Den skønne udsigt fortsatte dog uanfægtet. Foran mig gik den helt til Ponferrada, og til højre kunne jeg under disen i bjergene ane en lille samling huse, der udgjorde landsbyen Folgoso del Monte.

Vandringens underlag på dette forløb af Caminoen er præget af brudte skifersten. Nu og da er det svært at undgå at træde en anelse forkert på brudene, men omgivet af den friske bjergluft, forårets nytilkommende blomsterflor og de omtalte udsigter, der i højere eller mindre grad fulgte mig hele vejen til El Acebo de San Miguel, kunne jeg alligevel ikke lade være med at mærke en følelse af befriende lykke i mit indre.

El Acebo de San Miguel er en typisk caminoby, en camino calle. En landsby bestående af ikke meget andet end en enkelt vej, der udelukkende lever af Caminoen. I mange år var den på det nærmeste forladt. Men så blev Camino Francés relanceret i 1980'erne, og langsomt skabtes en ny landsby ud af de gamle ruiner.

I den lille landsby indlogerede jeg mig på det kommunale albergue, et vidunderligt

atmosfærefyldt sted med nogle endnu mere vidunderlige og serviceminded hospitaleros. En af dem tog os – dvs. to tyske kvinder og mig, der sammen havde sat tre pilgrimsmenuer til livs og været til tjeneste i kirken – med ned til et formidabelt udsigtspunkt for enden af landsbyen, bygget op på et stort græsareal omkring et trækors. Det var en udsøgt fryd for vores lille gruppe, der undervejs til pladsen var vokset til en 8-9 stykker, at sætte os ned på den lille træforhøjning under korset og opleve solnedgangen. Andægtige stirrede vi i stilhed på den tilnærmelsesvis guddommeliggørelse af panoramaudsigten, strækkende sig mod syd til Espinoso de Compludo; mod vest til Ponferrada og de bagved liggende bjerge, og det øde område op imod, hvor Camino de Manzanal går, mod nord. Bag os mod øst var fortiden, ingen af os havde ønske om at fokusere på.

Næste dag valgte jeg at fortsætte ad Caminoen på den smukke strækning til Molinaseca. Jeg skal ikke her beskrive den nærmere. Har man gået Camino Francés, vil man kende til dens skønhed og vide, at man efter 8 km vandring ankommer til Iglesia de Nuestra Señora de las Angustias i udkanten af Molinaseca. Denne kirke blev i det 16. århundrede bygget ind i den tilstødende klippeside. Mange undrer sig over de velbeslåede, dobbelte jerndøre. Det skyldtes, at det i mange år havde været skik for forbipasserende pilgrimme at sikre sig en splint fra de oprindelige døre af træ som et relikvie fra Madonnaen. For at forhindre dette blev de enorme døre monteret med metalplader. Men helt lukket for besøgende pilgrimme, som også så mange andre kirker på Caminoen også er det nu, havde man vel ikke haft behov for. I stedet for at besøge kirken måtte jeg fortsætte og nåede godt 100 m senere til den ikoniske romerske bro med livsglade badende børn i Río Meruelo.

Min mening med at fortsætte til Molina-seca havde været at finde vandrerruten til Las Puentes de Malpaso, oprindeligt indeholdende tre mindre stenbroer stammende fra middelalderen, og beliggende ude i midten af ingenting. I dag er der kun to tilbage. I sin tid blev de anlagt strategiske steder med det formål at bringe de lokale over Río Meruelo. Tanken for mig var at finde en anden sti, jeg kunne koble mig på for at komme til et sted med adgang til Tavshedens Dal. F.eks. via en lille landsby som Lombillos de Barrios. Det viste sig ikke at være muligt. Hele ruten afgrænses mod syd af et tæt bevokset bjerg, der forhindrer enhver passage i denne retning.

For at komme op til stien måtte jeg dreje til venstre umiddelbart oven på den anden side af Puente Romano og fortsætte opad til byens kirke, Iglesia de San Nicolás de Bari, på Calle el Soto. Bag kirken går gaden hen imod et naturområde. Her tager stien til de to Malpaso-broer sin begyndelse. Herfra følger den ad en stejl skråning et langt stykke den knapt synlige Río Meruelo et længere stykke ned for.

Jeg skal ikke fortælle mere om denne Ruta Las Puentes de Malpaso, andet end at den ikke altid er lige farbar. Et enkelt sted er det endog ikke tilrådeligt at passere i vådt føre som følge af, man her

skal gå på en stærkt skrånende klippe uden noget at kunne støtte sig til. Ruten giver heller ikke så megen udsigt fra sig, som man kunne drømme om, og er desuden meget ensom at vandre. Ikke et eneste menneske mødte jeg undervejs. Og selve broerne ... tja, de er meget små. Måske kunne Puente Grande med lidt god vilje i en anden sammenhæng betegnes som værende en mindre bro!

Ruten førte mig tilbage til Riego de

Ambrós, en atmosfærefyldt landsby på Camino Francés med et lille albergue i sæsonen, men ellers uden nogen form for detailsalg. En lokal kvinde var så flink, at hun ringede efter en taxi til mig, så jeg kunne komme til den bjerglandsby, hvor jeg havde booket et lille hus at overnatte i. Jeg fik drukket et glas mere af den lokale rødvin, anrettet mig for natten og mærkede en usigelig glæde i min indsovning over til næste dag at skulle møde Tebaida Berciana ...

Puente la Reina

Puente la Reina er en af de ikoniske pilgrimsbyer på vejen ud til Santiago de Compostela. Ikke alene kendt for sin bro over floden Arga, men også fordi det er en sand pilgrimsby, vokset op som den er langs med pilgrimsvejen. Det er indlysende, at en sådan by må bære på en historie og tradition, der kunne være god at kende for den pilgrim, der kommer forbi eller overnatter her.

af Henrik Tarp

Om du kommer som pilgrim fra Somport eller fra Roncesvalles, er Puente la Reina den by, hvor de to veje forenes. Ham eller hende, der lagde ud fra Roncesvalles, er kommet gennem Pamplona med alt, hvad denne storby har at byde på. Ikke mindst dens verdenskendte fest, hvor tyrene løber gennem gaden hver dag en uge i træk, 7. juli festen San Fermin, udødeliggjort af Hemingways bog "Solen går sin gang". Desværre eksisterer den tasca, hvor Hemingway foretrak at komme og få sit glas rødvin ikke længere. Det var Casa Marceliano i Calle del Mercado, som lukkede i 1993. Du kan derfor ikke længere sætte dig på hans plads i hjørnevinduet og se på folkemængden, der går forbi.

Lægge man ud fra Somport, som er den originale og første vej over Pyrenæerne, får man en roligere, mere ensom tur end ad vejen fra Roncesvalles. Her er færre pilgrimme, og du vandrer gennem et ganske andet landskab end den pilgrim, der begynder i Roncesvalles, og det til trods for, at I begge forlader Pyrenæernes højder. Fra Somport kommer man forbi byen Jaca med den berømte kirke, der har givet inspiration til mange andre kirke langs pilgrimsvejen, og kort før Puente la Reina det mystiske og mytiske korsridderkapel Eunete, hvor overnattende pilgrimme har fortalt oprivende historier om, hvad de har oplevet om natten. Gode historier eller fantasi. Det må stå hen i det uvisse. Næste by er Puente la Reina.

Santiago kirken

Puente la Reina hedder **Gares** på baskisk og ligger i det, der benævnes **Navarra media**, vest for **Sierra del Perdón**, det højdedrag du i dit ansigts sved skal over, før det går ned mod Puente la Reina, ned til **Valle de Valdizarbe**, som gennemstrømmes af Arga-floden, der her når sin største bredde, efter at den er blevet fyldt yderligere op af vand fra Robo-floden.

Landsbyens udvikling er knyttet to faktorer 1) pilgrimsvejen og 2) broen og floden. Det vil sige, at det er en sand **pueblo del Camino** (Caminolandsby), eller en **pueblo-calle** (gadelandsby), altså en landsby, der er vokset op langs med pilgrimsvejen. Turen gennem Puente la Reina er nemlig den originale pilgrimsvej, og husene i landsbyen er bygget lige op til pilgrimsvejen.

At byen i dag har bredt sig ud, skyldes den almindelige byudvikling. Men det, der har skabt dens ry, er BROEN. Denne fantastiske seks-buede bro over Arga-floden, med den karakteristiske indgangsportal, der i dag kun tillader gående og cyklister at komme over. Der har været et tilsvarende tårn på den anden side af floden, nu revet ned. De tjente begge som forsvarstårne. Det var lige her, de to veje mødtes, altså kunne man sige et ikonisk sted på pilgrimsvejen, hvor et kort ophold og taknemmelighed måske var på sin plads. Alle floder, der skærer vejen af mod Santiago de Compostela, har været vanskelige at passere for middelalderpilgrimen. Og ikke mindst her, hvor Arga når sin største bredde.

Pilgrimsgaden Calle Mayor

Mange historier er knyttet til overfarten over disse floder. Lokale folk så gode indtjeningsmuligheder med at fragte pilgrimme over, ofte i faldefærdige pramme. Nogle af de lokale var ærlige folk, men andre var absolut ikke. Mange historier fortæller om lokale, der kæntrede båden, så pilgrimmene i deres tunge gevanter druknede, og senere blev berøvede for alt, hvad de ejede. Derfor har en bro altid været den sikre vej, og det erkendte Doña Mayor (år 995-1066), gift med Sancho el Mayor (år 992-1035), konge af Pamplona, hvorfor hun lod broen bygge, kun med det formål at hjælpe pilgrimmene. I år 1122 fik Puente la Reina sine egne love udstedt af Alfonso el Batallador (år 1073-1134), konge af Aragonien og Pamplona. Det var ret så vigtigt, for med sådanne love blev der også for pilgrimme garanteret rettigheder. Hvis f.eks. en pilgrim blev frarøvet sine ejendele på et herberg, måtte ejeren erstatte det mistede gods.

Det kunne være lige fra at betale tilbage, hvad pilgrimmen havde mistet og samtidig betale bøde til hertugen, og i værste tilfælde fængsel eller mistet livet.

Med de mange pilgrimme, der strømmede mod Santiago i disse århundreder, skulle der ligesom i dag også være overnatningssteder. Puente la Reina havde to hospitaler. Det ældste oprettet af **Tempelridderordenen**. Det blev senere overtaget af **Hospitalarios de San Juan de Jerusalén**. Flere hospitaler/herberger kom til i de efterfølgende år, og i dag er det **Padre de Reparadores**, der forsætter denne tradition. Ikke på selve klosteret, der er for lidt plads, men med et herberg inde i byen med 100 senge.

Selvfølgelig er der meget at se, når man nu overnatter i Puente la Reina, og noget skal eftermiddagen jo bruges på, så en kort vandring i landsbyen er en god idé. Landsbyen er et fint eksempel på en fortificeret middelalderby med en rektangulær byplan, lige gader og med kvalitetsbygninger, så mange, at centrum er blevet erklæret "af stor kulturel interesse". Sammensmeltningen af de to mest brugte pilgrimsveje markeres af Pilgrimsmonumentet, der står, når man går under buen fra **Iglesia del Crucifijo**, som dateres til 1100-tallet. Ad Calle Mayor kan man mod syd se flere tårne, som stammer fra den gamle bymur. Videre ad hovedgaden kommer du til **Iglesia de Santiago**, opført i 1100-tallet og restaureret i 1400-tallet. **Convento de los Trinitarios**, nu i privat eje, ligger over for Santiago-kirken. Gaden har mange middelalderportaler, renæssance- og barok-facader, der netop giver denne gade sit helt særlige præg. Og Calle Mayor har selvfølgelig i dag flere listige steder, hvor man kan få sig et glas vin og tapas, der ligesom sætter prikken over i'et og forstærker oplevelsen.

Naturligvis knytter der sig legender til broen. En af de mest kendte er legenden om **Txori**, som betyder fugl på baskisk. Den lyder således: Ved flodbredden tæt på broen var der engang et kapel, **La capilla de la Virgen**, Jomfruens kapel. Her var der en fugl, der, når den vågnede af sin vinterdvale, fløj ned til floden, hvor den fugtede sine vinger, for derefter at flyve op til statuen af Jomfruen, hvor den vaskede Jomfruens ansigt.

Broens Jomfru

Når det skete, fejrede folk dens komme med en stor fest. Ikke alene som en religiøs fest, men også med tyrefægtning.

Trods den megen larm fra festen fortsatte fuglen sin afvaskning af Jomfruens ansigt. Legende beretter videre, at under Carlist-krigene i 1800-tallet var der en greve/general Viamauel, som i august måned 1834 gjorde grin med fuglen og den renselse af Jomfruens ansigt. Han satte sig for at vise, at det var noget overleveret vrøvl, hvorfor han indforskrev en anden fugl, for at den skulle rense Jomfruens ansigt. Det skete naturligvis ikke. Den fløj sin vej og Txori fortsatte sin renselse. Viamauel blev rasende, og bildte folk ind, at han havde fået meddelelse om et angreb fra Carlistgeneralen Zumalacárrgui. Derfor arresterede han præster og andet godtfolk, som støttede denne Carlistgeneral. Kort tid efter kom de tropper, der støttede don Carlos, kongen, fordi de havde hørt om de arresterede præster, og nedkæmpede Viamauels tropper. Han blev taget til fange og hans hær opløst. Carlisterne i byen var ikke sene til at sige, "Det var Guds straf, fordi han havde lavet grin med **Txori**".

Santiago i Santiago-kirken

Som mange andre byer langs pilgrimsvejen fejres Santiago også. Den fest finder sted fra den 24. til den 30. juli. Hertil foruden en fest i den sidste uge af september, der nu er blevet til Feria de Artesanía, altså en fest, hvor der udstilles kunsthåndværk. Ved fasten en særlig fest, hvor man klæder sig ud.

Når du derfor ankommer til Puente la Reina, ankommer du til en by med en lang historie og mange traditioner.

Du mangler 688 km til Santiago de Compostela

Camino del Norte, 2. del

Fortsat fra nr. 46...

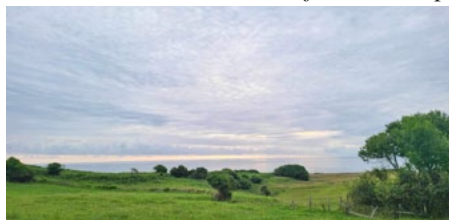
af Tina Kemp

11. Vandredag fra Grüemes til Santander og videre til Bóo de Piélagos

Sov igen forførdeligt, og der var 1.000 myg. Efter jeg havde ligget vågen fra kl. 02.30, blev jeg enig med mig selv om bare at stå op kl. 04.20 og gøre klar til at drage videre. Det viste sig at være fint, for inden jeg fik pakket sammen, børstet tænder og gjort mine fødder klar til at komme i mine sko, var kl. 5.20.

Det var ikke sjovt at komme i mine sko den dag. Det ville have været godt med en hviledag, men da jeg havde planlagt at tage et langt stræk den dag, og så have to dage på et dejligt pensionat med eneværelse, var den sag afgjort. Det blev til megaluksus på hotel med egen lejlighed, 685 kr. med aftensmad for 15 Euro og morgenmad for 5 Euro. Afsted vandrede jeg, eller retter vraltede. Det gik virkelig langsomt, men jeg var fast besluttet på at komme igennem dagen og nå målet.

Det var mørkt, men jeg kunne skimte den kantabriske natur omkring mig, og høre klokkerne fra alle dyrene. Det var hyggeligt, og det adspredte mig fra smerterne, skoene gav mig. Da det begyndte at lysne lidt, var der et fantastisk vue ned over den frugtbare dal med Galizano i bunden og vandet som horisontafgrænsning. I det fjerne kunne jeg skimte lysene fra Santander. Der var ingen biler på vejen, så stilheden var fantastisk, også da jeg nåede den store hovedvej, der førte ind mod Galizano. Der var to veje at vælge i mellem til næste by, jeg valgte den langs vandet, og det var et godt valg. Den anden går uden om bugten og er 10 km længere.

Ruten langs vandet havde en fantastisk udsigt. Da solen var ved at være synlig, måtte jeg skifte strømper og plaster. Her kunne jeg se solen stige op over bjergene, samt ringe til min efterhånden meget savnede mand. Videre mod båden, der skulle sejle mig ind til Santander. Glædede mig så meget til at blive fragtet frem.

På båden mødte jeg tre andre pilgrimsvandrere. Vi udvekslede lidt, og Marcus, tror jeg nok hans navn var, tog et fint billede af mig på båden. Da vi igen fik fast grund under fødderne, skulle Marcus have kaffe og jeg inviterede mig selv, noget jeg normalt aldrig gør, men havde besluttet mig for at forsøge at lære at blive bedre til at tage kontakt til andre. Hvo intet over, intet vinder. Efter kaffe og kage samt en samtale om vores mål hver især, skiltes vores veje igen. Det er det fantastiske på Caminoen. Man møder så mange meget åbne og umiddelbare mennesker. Det smitter og gør mig glad.

Da vi kom fra båden, havde mine fødder det fantastisk. Så rask afsted det gik nu. Men ak, glæden var kort. Måtte stoppe langs den triste vej for at skifte sokker og plaster. Mine tanker var konstant på at tage en taxi, et tog eller en bus, eller tomle. Jeg havde svært ved at rive mig selv igennem dette stykke.

Da jeg kom væk fra hovedvejen, havde jeg besluttet mig for at tage en bus de sidste 5,5 km til hotellet. Men der var lang tid til bussen gik, og den ville kun kunne køre mig 2 km længere, så jeg skulle skifte igen. Så jeg kæmpede med at bestille en taxi, da jeg sad ved busstoppestedet. Det lykkedes ikke. 30 min. senere kæmpede jeg mig videre, nu med vandrestavene som krykker.

Den næste café 1,5 km længere fremme blev min redning. Via GoogleTranslate bad jeg tjeneren hjælpe mig med at bestille en taxa. Hun var villig, der blev bestilt en taxi. Hele caféen var involveret nu, da det åbenbart ikke var så let for hende. Jeg kunne heldigvis ikke forstå et ord af, hvad der foregik.

Da jeg havde drukket mit vand, og der var gået omkring 15 min., syntes jeg ikke, jeg kunne tillade mig at blive siddende ved det eneste ledige bord, de havde. Jeg rejste mig, lagde 5 Euro som tak for hjælpen og gik ud og ventede ved vejen. Taxien kom ikke. En ældre herre, Daniél, tilbød en stol og et glas hvidvin. Tjeneren forsøgt igen at ringe til taxi, men det lykkedes ikke at få en.

Daniél kunne ikke et ord engelsk, så GoogleTranslate blev en ven. Han tilbød at køre mig. Jeg takkede ja. Han spiste sin mad færdig. Vi fik et glas mere og så afsted, men denne gang i bil. Ved ankomst fik Daniél en kæmpe krammer, og jeg forsøgte at holde taknemmelighedstårerne tilbage. Det lykkedes ikke så godt (ja, det er åbenbart noget, jeg er begyndt på, når jeg er max presset). Jeg tilbød at betale, men det ville han ikke høre tale om.

Tjekke ind i min luksuslejlighed, drikke en øl, tale med min mor, min mand, ja næsten hele familien, i et meget tiltrængt bad, 10,5 time om at gå 38,5 km i 37 graders varme, så trænger man i den grad. Vaske tøj, ordne vabler og fødder. Det var fantastisk. Ned til buffet i ikke særlig hyggelig restaurant og sindssygt mange børn. Men pyt, der var lasagne og lækker salat, det havde jeg haft lyst til længe.

12. dag hviledag I Boó de Piélagos

Jeg sov vidunderligt den nat, syv timer uden nogen ørepropper og myg — fantastisk. Hvad fik jeg dagen til at gå med? Jow, jow, den var i hvert fald gået. Jeg vågnede, lavede kaffe, skrev dagbog, ryddede op, fik vasket og hængt tøj til tørre, luntede til morgenmad kl. 10.15. Ja, og så fik jeg sørme' besøg af Marcus, der var på vej til Santillana del Mar. Vi drak kaffe og talte om den skodvej på vej hertil, ikke de km værd, var vi enige om. Markus gik videre og jeg gik på værelset, ordnede fødder i køkkenvasken med fodbad, filede og klippede negle samt plejede mine vabler efter alle kunstens regler, så de forhåbentlig var fit for fight næste dag. Så fik jeg pakket rygsækken, strakt godt ud og ja...

Vejret var ikke med mig til at tage på stranden eller i poolen, så jeg fik syet mine vandreshorts, der var gået op i den ene lomme, og mærket på min rygsæk, der var gået lidt op i limen. Der er nok ikke en syerske, der skal se mig efter i sømmene. Det er vist ikke en af mine spidskompetencer. Men skidt pyt, det blev syet.

Jeg havde besluttet at skifte fra Camino del Norte til Camino Primitivo, den

ældste af alle Caminoerne, fordi der på Camino del Norte til sidst skulle være mange strækninger med masser af asfalt, så der gik rigtig meget tid med at læse om Camino Primitivo. Den er 50 km kortere, men til gengæld en del hårdere, da man skal over de kantabriske bjerge. Men jeg var jo i god træning efter denne rute, så det skulle nok gå.

Da jeg havde planlagt det hele, skrev Marcus til mig. Vejen, jeg havde tænkt mig at gå dagen efter fra Bóo de Piélagos til Santillana del Mar, var røvsyg, så Marcus ville tage bussen til San Vincent de la Barquera for at slippe for asfalt og de kedelige veje. Jeg besluttede derfor til at tage en taxi fra hotellet til byen Santillana del Mar og bruge nogle timer der for at se og opleve den, og så videre med bus til San Vincent de la Barquera. Den bus gik kun én gang om dagen, det betød, at jeg dagen efter ville vandre fra San Vincent de la Barquera til Unquera, hvor jeg skulle overnatte.

SKØNT med en ægte hviledag, men jeg glædede mig til at komme afsted igen, og måske møde nye og spændende mennesker.

13. Vandredag fra Bóo de Piélagos, med taxi til Santillana del Mar og videre til San Vincent de la Barquera med bus

Sov igen virkelig dejligt, dog ikke så længe, fra kl. 23- 5.30. Jeg havde bestilt taxi til kl. 6.55, så jeg havde nogle timer i Santillana del Mar, inden bussen til San Vincent de la Barquera gik kl. 12.10.

Santillana del Mar er en af de meget kendte byer i Spanien, med god grund, den er virkelig smuk og nostalgisk. Alle bygninger er stort set bevaret i deres oprindelige udseende, blandt disse fremhæves specielt Torre de Don Borja, Torre del Merino, Palacio de los Barreda og Palaciode los Villa. Udover disse kan man se de mange almindelige boliger med deres træverandaer, vinløv og blomsterkasser. Da jeg havde vandret rundt i et par timer, skrev Niels, der havde sovet dér, at han var på vej ud at spise morgenmad, og om jeg ville med. Vi fandt et hotel, der havde den lækreste buffet med alt hvad hjertet kunne begære. Efter det begyndte det at pise regne.

Niels drog afsted, og så var jeg så megaheldig, at Marcus ringede, jeg kunne komme hen til Cindy og ham på herberget. De havde fået lov at blive og vente på bussen dér. Endelig kom bussen, 2,25 Euro for 45 min. køretur. Næsten hele vejen kunne vi følge de gule pile, så jeg var glad for min beslutning om bus. Lige, da vi ankom til vores station San Vincent de la Barquera, skinnede solen, og det blev monstervarmt. Vi skulle heldigvis kun 17 km længere frem, til Colombres. Men desværre var alle herberg optaget. En fyr, der hedder Marc, fandt dog et andet til os, 1,5 km før, i Unquera. Marc var sød også at booke til mig, på trods af, at vi aldrig havde mødtes.

Vandreturen ud af San Vincent gik roligt opad med udsigt ned over byen. Vi nåede til Acebosa, en lille bondeby, herefter gik det opad 300 m og hov, en bar kom til syne. Vi fik en øl, inden det gik videre til vores endestation, under motorvejen og den gamle jernbane. Ikke den smukkeste tur, men ok.

Et lille hyggeligt, ældre pensionat med to-personers værelser, bad og toilet, rigtige håndklæder og betræk. Ja, vi var jo fire, så herrerne tog det ene, og Cindy og jeg det andet værelse.

Der var ikke muligt at vaske, og hvis vi havde gjort det, ville det ikke nå at tørre til dagen efter. Godt med tre par trusser og en merino-uldtrøje, der ikke lugter.

14. Vandredag fra Uridales til Liane

Vågnede kl. 02.30, faldt lidt i søvn igen, men vågnede igen kl. 04.15, stod op og kom afsted. Tasken var pakket og klar fra dagen før, så jeg bare skulle børste tænder og luske stille og ubemærket af. Meeen, da vi kun havde fået en nøgle, lod jeg den selvfølgelig ligge til Cindy, men ak; jeg kunne ikke låse hoveddøren op uden. Op igen og vække Cindy. Fik nøglen og kom afsted. Det var mørkt, men jeg havde min lygte.

Det var en grænsesten, der gjorde mig opmærksom på grænsen til Asturien. Nogle mener, at Asturien er den smukkeste provins i Spanien, så det glædede jeg mig til at opleve. Jeg vandrede hele dagen med bjergområdet Biscayen på min højre hånd. Stykket regnes for et af de vanskeligste på hele Nord-ruten, fordi det går meget op og ned i krappe stigninger og fald. Jeg fik det at mærke ret hurtigt. Var kun lige kommet ud af byen, så startede det, det gik voldsomt op på La Cuesta del Cantú, på toppen havde jeg den smukkeste udsigt, så det var kampen værd.

Efter jeg krydsede grænsen til Asturien, havde muslingen, der viste vejen, skiftet type. Den var nu gul på blå baggrund. Jeg valgte at tage den alternative rute frem for den normale, det var jeg virkelig glad for. Jeg vandrede langs vandet med den smukkeste udsigt, kun på trampesti mellem køerne.

Jeg kom forbi naturfænomenet los Bufones, som desværre ikke viste sig den dag, da det var lavvande, det er en vandsøjle, der springer op i luften pga. undertryk.

I Lianes kunne jeg først tjekke ind på herberget kl. 14, så dagbogen fra dagen før blev skrevet, mens jeg ventede. Var så heldig at få en seng, der ikke var en køje. Jeg var nødt til at finde nogle nye vandresko, for der var gået hul inde i skoen i snuden, så det gjorde ondt i min storetå, når jeg gik. Den dag gik jeg de sidste 10 km i plastiksandal. Jeg fandt mine sko, de måtte få deres ild-dåb på 33 km dagen efter.

15. Vandredag fra Lianes til San Estéban

Gik i seng kl. 21.15. Registrerende kun lige, at de andre kom lidt efter, og derefter hørte jeg ikke en lyd, vågnede til gængæld kl. 03.47. Men hvad, jeg havde jo fået 6,25 timers søvn, så det var fint. Afsted kl. 04.35. Dejligt med min lygte, for det var buldermørkt. Jeg var megalpændt på mine nye sko. Vidste, at vi skulle gå ca. 35 km, da herberget i Ribadessella var optaget, så vi måtte 5 km længere til San Estéban uden for byen. Men hvad, tænkte jeg, så skal vi jo gå det kortere næste dag. Jeg følte mig flyvende. Skoene føltes virkelig rare. Jeg var vokset to skonomre, plejer at bruge str. 38 og de nye er 40. Hvad sådan en Camino ikke gør ved dine fødder.

Det var en interessant vandredag. Ikke lige så smuk som dagen før, men dejligt afvekslende, og godt med stier. På vej til Ribadesella gik jeg i skovtykninger, krydsede bugter, langs vandet og i byerne. De 35 km fløj bare. Efter Posada var et smukt syn; Iglesia de los Dolores, der lå ensomt og smukt, og spejlede sig i bugtens vand. Herefter et lille kapel, Capilla de las Ánimas. Videre til Niembro, som ligger på en skrænt med vue ned over bugten, og ud til stranden Playa de Torimbia til et forladt kloster, lidt synd det bare står og forfalder. Herefter passerede jeg Bedón-floden ned mod Playa de Torimbia-stranden.

Fra byen Villahormes fik jeg den ære at vandre på den originale pilgrimsvej, El

Camino Real. Et lille kapel, Ermita de San Antonio kom først, så kom byen eller vel nærmere flækken Venta. Jeg blev ført over en mark og måtte lige tjekke en gang på min telefon, om det kunne være rigtigt. Havde jeg været lidt mere vågen, havde jeg set det kæmpestore blå skilt, der stod 20 m fra mig oppe på marken.

Her oppe på toppen var der en forholdsvis stor kirke og en virkelig smuk udsigt ud over vandet. Et kig til venstre de smukke bjerge, der i dag var indhyllet i skyer. Det havde støvregnet det meste af turen, men på en behagelig måde. Kun tasken havde haft regnslag på. Jeg var virkelig glad for min investering, tynd langærmet bluse i merinould. Den tørrer på 2 min. Efter Piñeres de Pría kom jeg til Cuerres, en lille landsby med en bar, restaurant og hotel. Her kunne hotellet servere en kop kaffe, lige hvad jeg trængte til.

Så kom min endestation, altså hvis de havde haft plads på refugiet i Ribadesella, der så skønt ud og var en rimelig stor by, så det var lidt ærgerligt. 5 km videre til endestationen San Estéban. Da jeg kom til vores albergue kl. ca. 13.15, synes jeg godt nok, at det var lidt underligt. Der så rent og pænt ud, men ejeren var lidt mystisk, men jeg tjekkede ind, der var nemlig 8,6 km til det næste, og vi havde jo reserveret til syv personer.

Da jeg tjekkede sengene, så jeg små brune pletter flere steder på lagnerne og madrasserne. Jeg henvendte mig til ejeren, da jeg næsten var 100% sikker på, at der var bedbugs. Han rendte nu rundt for at vise mig deres rengøringsmidler, og at de vaskede hver dag og gjorde rent. Han fandt et nyt lagen til mig, og spurgte, om jeg var tilfreds med det. Det var jeg

faktisk ikke, men sagde ok. Jeg ringede min bekymring til de andre, der var ca. 2 timer væk. Vi blev enige om, at jeg ikke skulle pakke ud, men vente, til de også havde tjekket det. Så satte jeg mig uden for med alle mine ting og ventede på dem med tre katte på skødet og en på min taske.

Mine fødder, ben og ryg havde det fantastisk. Det var godt, jeg købte nye sko.

16. Vandredag fra San Estéban til Torön

Det blev en skøn aften. Vi fik lavet mad sammen, spaghetti med kødsauce, salat og flûtes blev det til. De andre havde været så søde at handle for mig, jeg havde ikke været opmærksom på, at der ikke var noget mad de nærmeste 5 km.

Jeg fik stort set ikke sovet den nat, da jeg var nødt til at holde øje med, om jeg blev bidt, da jeg var sikker på, der var bedbugs. Jeg pakkede derfor kun mit tæppe ud, og næste morgen proppede jeg det sammen med mit nattøj i en pose for sig selv. Jeg stod op kl. 03.45 og fik en kop te uden for. Jeg glædede mig til at forlade dette albergue, manden, der havde det, var forfærdelig, det var vi enige om alle sammen. Hans kone derimod sød og rar. Vandreturen var virkelig fantastisk, selvom jeg var megatræt. De første 10 km var de værste, det gik lidt langsomt, men det var noget af det smukkeste, jeg havde set endnu. Jeg gik tæt ved vandet og kunne høre dets brusende bølger hele vejen. Efter La Isla skulle jeg ind i landet. Der var pænt store højdeforskelle, men med flotte kig ud over det grønne og bjergrige Asturien. Jeg blev ledt ned til vandet og kystbyen La Vega, landsbyen og havet dukkede op i forening, et virkelig smukt syn. Her dukkede de første hórreos op.

De blev i gamle dage brugt som forråds-kamre, støttet op på fire stenpiller, for at forhindre mus og rotter i at spise den majs, der lå til tørre. Herefter gik det forsat opad og væk fra stranden, men hele vejen var der den smukkeste udsigt ud over havet. Jeg fik igen æren af at vandre på den originale pilgrimsvej. Solen brød atter igennem skyerne og jeg gik og funderede over, dengang pilgrimme gik iført sandaler og med en lille bylt. Her gik jeg og synes, at det var lidt hårdt på trods af fine vandresko og en dejlig rygsæk med masser af vand.

Jeg kom helt i pilgrimsstemning, mens jeg gik der for mig selv og følte mig meget privilegeret. Tror aldrig jeg bliver trætt af disse smukke landskaber, der hele tiden dukker op både foran og bagved mig. Herefter blev jeg ledt på landevejen igen ca. 13 km, men heldigvis dukkede der igen den smukkeste udsigt op. Det var fantastisk at vandre oppe på klippekanten. Jeg kunne høre havets brusen 50-100 m under mig. Det var fantastisk efter at have været så længe på asfaltvej. Jeg kom over en lille malerisk bro, der fik mig til at føle mig sat tilbage i tiden.

Jeg passerede byen Pernüs, en by fra det 11. år hundrede. Og så skal jeg lige love for, at det gik opad, det følte som flere km. Hvor mange det var, ved jeg ikke, måske 4. Jeg kom forbi den præromanske kirke San Salvador fra det 10. århundrede, der desværre var lukket. Ned ned og atter ned ad en kvægsti til byen Sabrayo. Nu var der heldigvis ikke langt igen til det albergue, vi havde bestilt. Da jeg ankom, var det lukket, det åbnede først kl. 15. Satte mig godt tilrette op ad muren og skulle lige til at skrive dagbog, da en ung mexicansk mand, Iñaki, kom, og så faldt vi i snak. Pludselig var albergue-mutter Rose ved lågen og lukkede os ind. Jeg ville gerne vaske alt mit tøj efter vores sidste herberg, og i bad, det skulle jo nå at tørre til dagen efter. Alt blev vasket og gennemtjekket for bedbugs, og jeg troede, jeg var sluppet.

17. Vandredag fra Torön til Pola de Siero

Vi havde en super hyggelig aften. Laura lavede den bedste vegetarret med karry og masser af hvidløg, salat og æblegrød til dessert. Vi spillede musik fra alle de lande, vi repræsenterede, Mexico, Frankrig,

Tyskland, Italien, Holland og Danmark. Jeg faldt i søvn da jeg ramte puden kl. 21.30 og sov lige til kl. 5.

Det var noget af en opgave at pakke alle mine ting, for jeg havde vasket alt, og da det havde regnet om natten, havde jeg været nødt til at hænge det rundt omkring indenfor. Intet var tørt, så jeg hængte det rundt omkring på min rygsæk, så det kunne tørre på vejen. Jeg havde derfor kun et par tørre vandsokker og et par hyggesokker.

Da jeg endelig kom afsted kl. 05.45, fik jeg de forkerte vandrestave med. Jeg kunne ikke forstå, hvorfor de klikkede sådan, det var sådan, jeg opdagede det. Jeg har gummidupper på mine, så de ikke larmer. Tilbage igen og bytte rundt. Jeg startede langs motorvejen. Det var tåget og alt var vådt. Jeg kom forbi et hyggeligt torv og Santa Maria-kirken, videre langs Linares-floden og videre op til kirken San Juan de Amandi, forbi kapellet, og over floden Valdediós.

Jeg fik nu et valg. Jeg opdagede det ved, at min telefon sagde 'Lav en uvending'. Jeg var åbenbart gået forkert, men forstod det ikke helt. Jeg havde jo fulgt de gule pile. Men selvfølgelig vendte jeg om og gik 5 m tilbage. Her kunne jeg godt se, at der også var pile opad. Så opad det gik, ja meget opad, ca. 11,5 km over bjerget. Jeg havde følelsen af, at jeg var på vej op i himmelen. Det var kun en trampesti og mine eneste par vandresokker inkl. sko var pladdervåde. Da jeg langt om længe nåede toppen, var skyerne lettet. Tågen var stille og roligt brændt væk af solen og jeg kunne nyde udsigten over bjergene. Jeg kunne se langt ned og udover, smukt ud over de andre bjerge og en lille dal. Men når det går op, går det som sagt også ned, så ned det gik igen, dog ikke så langt som op. Da jeg kom ned på den anden side, opdagede jeg, at det var den samme vej, som jeg ifølge min telefon var gået forkert på. Her stod jeg så med våde sko og sokker og opdagede, at den vej til og med ville have været 500 m kortere.

Med ondt af mig selv skyndte jeg mig at ringe til de andre og sige det. Jeg kunne kun nå at redde én! Nå pyt. Videre det gik ned ad en lille asfaltvej mod en lille landsby, de havde heldigvis en café. Jeg trængte virkelig til at få mine våde sokker og sko af. Solen skinnede og jeg kunne forhåbentlig få tørret mine sokker, mens jeg sad og ventede på de andre måske kunne nå mig. De går altid et par timer senere end jeg.

Efter to kopper kaffe, en croissant, en juice og en time senere besluttede jeg mig for at gå videre. Mine sokker var endnu ikke tørre, så jeg måtte tage mine tykke hyggesokker på. Det var bedre end at trække i mine våde tåsokker igen. Efter 1 km måtte jeg dog skifte til sandaler. Det var ikke så rart for mine fødder med tykke sokker i sko i bagende solen, men virkelig dejligt at komme i sandaler med bare tæer og kun 3 km tilbage til det stillested.

På de sidste km blev jeg ramt af hjemve. Det kom som lyn fra en klar himmel, så lettere flæbende og med lidt tårer ned ad kinderne gik det videre. Jeg fandt for første gang mine høretelefoner frem og hørte opmuntrende glad dansk musik. Det afledte mig lidt. Jeg kom ovenpå igen. Da jeg nåede vores bestemmelsessted 300 m fra vores albergue, satte jeg mig på en café, fik en sandwich og en velfortjent Gin&Tonic, mens jeg ventede på de andre. Ja, jeg nåede faktisk to Gin&Tonic, inden Bjørn dukkede op. Jeg syntes, vi skulle tjekke ind sammen. Som sagt så gjort. Han havde medbragt mine rene underbukser og bh, som jeg havde glemt på tørresnoeren, så jeg gav en øl som tak, jeg har nemlig kun tre par underbukser og to bh'er med.

Da de andre ankom, gik vi i samlet flok til et gammelt hospital, der var lavet om til herberg. Ikke så hyggeligt, men med en virkelig dejlig have og delt i sove- og baderum for mænd og kvinder. Det betød lidt for støjniveauet om natten.

Fik hængt alt mit tøj til tørre og pakket min taske ud. Det havde for alles vedkommende været en fysisk hård, men skøn tur, på trods af min lille krise.

18. Vandredag fra Pola de Siero til Oviedo

Den nat sov jeg som en sten fra kl. 23 til kl. 6.05. Der var helt musestille på damernes sovesal. Stod op og begyndte at skrive lidt i min dagbog. Jeg var lidt bagud, men det tog alligevel en times tid at skrive. Jeg syntes, det kunne være svært, når alle begyndte at vælte ind og snakke. Vi havde en kort vandredag foran os, så vi havde aftalt at tage det stille og roligt og gå i samlet flok. Solen skinnede og det var varmt. Jeg glædede mig til at komme til Oviedo.

Kl. 6.45 kom Cindy ned ad trapperne og var ved at være klar til at gå. Jeg havde lige pakket alle mine ting sammen, så rygsækken var rar at gå med. Der var intet på dette albergue andet end en kaffemaskine, så vi blev enige om at gå til en café, vi vidste var åben kl. 7, for at få en kop kaffe og lidt at spise, mens vi ventede på alle herrerne, der sov lidt længere.

Jeg stod klar med min taske og spurgte, om vi skulle gå. Cindy kiggede lidt forundret på mig, og spurgte, om jeg ikke lige ville have mine vandresko på. Jeg kiggede ned og opdagede, jeg kun var iført mine klipklapper og sokker. Øhhh jo, det ville nok være en god idé.

Herrerne dukkede op, og vi forlod etablisementet og begav os afsted. Vi var kun Niels, Lorenzo, Cindy og jeg. Marc sov lidt længere.

De første 7,2 km gled bare derudad. Snakken gik, og det gjorde kilometerne også. Vi kom på noget mindre befærdede veje gennem marker og haver til Palacio de Meres, et smukt gammelt palads fra det 18. århundrede, det eneste, der var værd at se på dette stykke ind til Oviedo. Vi smugkiggede ind ad en halvåben port, og blev inviteret ind på paladset indenfor muren. Så smukt der var. Vi var inde i alle bygningerne. Der var ved at blive gjort klar til et bryllup næste dag. Vi var i den smukkeste kirke, helt oppe i tårnet, hvor den gamle klokke hang. Efter en time og et stempel i vores pas drog vi videre på den oprindelige pilgrimsvej, over en gammel smuk bro over floden Nora, der havde tydelige spor efter tiden, der var gået. I Oviedo var vandringen ind til centrum, som i alle andre storbyer, virkelig kedelig. Veje med masser af trafik. Oveidos status

som pilgrimsby er på grund af katedralen San Salvador de Oviedo, hvor La Càmara Santa (Det hellige rum) også er. Oviedo var engang lige så vigtig for pilgrimme som Santiago var. Mange forlod den franske Camino for at komme til Oviedo og se det hellige rum, hvor mange relikvier bliver opbevaret.

Vi fik udleveret nøgle til lejligheden med det samme, og fik en dejlig overraskelse; lejligheden var virkelig fin, 50 m fra den smukke katedral, og med caféer og barer lige uden for døren. Vi fik sat vasketøj over, for der var vaskemaskiner i lejligheden. Mens jeg ventede på, at det blev min tur til et bad, gik jeg ned på gaden og kunne konstatere, at Oviedo er meget mere end blot katedralen.

19. Vandredag blev en hviledag i Oveido

En dejlig afslappet dag. Sov rigtig godt, vågnede kl. 6.30, stod op, lavede en kop kaffe og nød den. Fandt et supermarked, men der var 30 min. til de åbnede, så jeg gik tilbage. De andre vågnede først kl. 9.30. Bjørn og jeg gik ned og købte super luksus morgenmad, med blødkogte æg, skinke, smør og ost, frisk juice, jordbær, vandmelon, blommer og frisk brød.

Jeg fik ordnet de to mænds vabler, det pis var jeg bare blevet en haj til. Så gik turen til katedralen for Cindy og mig. Det var en virkelig smuk katedral. Vi blev guidet via en app på telefonen. Efter en time rundt i kirken var det tid til en øl. Det var 36° den dag, så vi orkede næsten ingen ting. Der var lidt levende musik ind i mellem og det var virkelig

hyggeligt. Tre bryllupper nåede vi at se lidt til, så fine de var.

Jeg glædede mig til at komme på farten igen. De første to dage var fast planlagt og albergues bestilt. Der var ikke mad på det første, og det var søndag, så vi handlede mad til aften hver især, frysetørret mad, der bare skal vand på, lidt bananer og proteinbarer. Det ville ikke blive den store kulinariske oplevelse, men vi ville blive mætte. Fik smurt sandwich til Cindy og mig, da vi gerne ville gå tidligt næste morgen. Det var næsten ikke til at holde ud at gå, når det var så varmt som den dag.

Fortsættelse med vandringen ad Camino Primitivo fra Oviedo følger i næste nummer...

En lang tur gennem det nordlige Spanien

af Charlotte Jou Koefoed

Jeg er ikke ret vild med at gå, når det kommer til stykket. Det har aldrig været min foretrukne måde at hverken motionere eller komme rundt på. Men gudskelov har man et standpunkt, til man tager et nyt. Den indstilling kom mig enormt meget til gode på den lange vandring, jeg i sommeren 2023 begav mig ud på. Fra Cap de Creus i det østligste Spanien, tværs over Pyrenæerne til Irún i det nordvestlige Spanien og derfra via tre forskellige Caminoer til Santiago de Compostella.

Forberedelser

En veninde ville gerne med, og forberedelserne begyndte. Der blev købt telte, rygsække, soveposer, tøj, sko, kogegejr og andet, så vi kunne nå en basisvægt af 8 kilo før vand og mad.

Hver weekend fra april og frem til 18. juli gik jeg 25 kilometer med rygsækken, som jeg langsomt øgede i vægt, så kroppen kunne vænne sig til at bære de mange ekstra kilo. Oven i de 8 kilo til basisting kom vand og mad, og især vandet er en kæmpe udfordring i Pyrenæerne. For det første skulle vi gå i den spanske højsommer, dernæst kan man ikke stole på, at alle de kilder, der er anført, stadig har vand. Jeg bookedede også en lang række refugier hjemmefra, studerede kort og fandt apps.

Afsted afsted

18. juli rejste vi fra Danmark til Barcelona og tog til Cadaques. På grund af varmen blev de første etaper i Alt Emporda lukket, så vi tog en bus til Maçanet de Cabrenys, hvor vi var ude af det "farlige" område. Herfra fulgte vi ruten i nogle dage. Vi campede bag en forladt kirke, fandt et fantastisk refugie ved Bassagoda, som vi havde helt for os selv, vi stred os op ad bjergene, som i løbet af de næste par dage blev højere og højere. På 8. dagen nåede vi det højeste bjergpas, Noucreus, 2795 m oppe. Det siges, at ni munke døde i et tordenvejr her og der står da også ni kors på toppen.

En af de ting, man virkelig skal passe på i bjergene, er tordenvejr. Vejret kan skifte fra det ene øjeblik til det andet og det kan blive hundekoldt. Hvert år dør der nogen på GR11 af forskellige årsager, i år hørte vi om en fransk kvinde, der døde af hypotermi, altså underafkøling.

Hævede ben og ufrivillig pause

Fra Planoles tog vi toget til Piuggerda, fordi ruten var 26 km på landevej og det var faktisk bjergene og de vilde vidder, vi ville opleve. Godt for det, for mine ben opførte sig underligt. De var begge hævede, så jeg besluttede at aflægge det lokale hospital en visit. Lægen tog en blodprøve og mente, jeg havde fået en blodprop. Derfor måtte vi blive et par dage i Puigcerda, indtil en scanning viste, at det absolut ikke var en blodprop, men ophobning af mælkesyre, så fra da af var det stræk ud, massage og lige lidt ro på op ad bjergene!

For ikke at komme for langt bagud med de forskellige reservationer, tog vi bus fire dage frem til Ribera de Cerdos, hvorfra der var fem små kilometer til Estaon, hvor to pladser på en sovesal ventede.

Vi var stadig i Catalonien, omkring midtvejs på turen med omkring 200 km med de smukkeste udsigter, de høje, øde bjerge, refugier, hvor mad og fornødenheder bliver fløjet ind med helikopter og hvor der vitterligt ikke er noget som helst andet end bjerge og de refugier, der gør det muligt at gå ruten, medmindre du har lyst til at wild campe hele vejen, hvilket nogen gør.

Man mister pusten

De næste dage fandt vi et godt tempo, kortede ruterne af og fik de mest fantastiske oplevelser med iskolde bjergsøer, hvor man uforstyrret kunne bade, lange stræk uden andre mennesker, men med masser af køer, heste, lammegribbe og murmeldyr, der skreg advarsler til hinanden og prøvede at stjæle vores skrald, når vi wild campede.

Man mister i bogstaveligste forstand pusten i de bjerge. For det første fordi det er hårdt at gå 2500 højdemeter om dagen. Luften er klar, så langt øjet rækker er der bjerge og du ved, at du skal fortsætte, til du kan se havet igen. Bjergene er rå og der var flere steder, vi måtte kravle over kæmpesten, boulderfields, et sted sprang vi simpelthen over, fordi det var fire timers klatring direkte opad og det er egentlig det, jeg vil frem til. Nemlig at man kan gå sin rute lige som man vil, som man orker, som man tør, for der er ingen rigtig eller forkert måde at gå på.

Det jeg er vild med, er at gå fra sted til sted, og hver dag opleve noget helt nyt og anderledes, sove med helt nye mennesker og alle de små unikke oplevelser undervejs.

Mod Irún og så til noget helt andet

I løbet af de sidste 200 kilometer gennem Navarra og Baskerlandet blev vejret gradvist dårligere og med en del regn, men vi nåede, via en alternativ rute, en cykelsti, til Irún den 2. september efter tre dage med heldagsregn.

Vi gjorde det! Vi kom over bjergene, og selv om vi måske ikke gik samtlige 800 km, gik vi i hvert fald 650 og det var vi begge vildt stolte over.

GR11 havde jeg planlagt rimelig stramt og læst meget om. Til gengæld havde jeg ikke forberedt noget som helst om Caminoen, for jeg ræsonnerede, at efter bjergene, måtte den være "piece of cake" at gå.

Derfor lagde vi friske ud fra Irún den 3. september og satte kursen mod Pasajes de San Juan.

Her stødte vi på noget, der tog lidt tid at finde ud af, og som er det eneste trælde, jeg kan sige om Caminoen. Det var det her med at booke herberger. Det havde vi jo ikke gjort, så det kom helt bag på os, da vi nåede det helt vildt fine lille herberg på toppen af byen, at der sad nogen i kø! En catalansk fyr fortalte om kø-kulturen på de kommunale herberger, men man kan jo bare booke et af de andre herberger, så man slipper for at skynde sig, eller skulle gå længere for at finde en ledig seng.

Da først vi havde fundet vores egen rytme, gik alting helt fint. Ruten var suverænt godt afmærket, der var masser af steder, man kunne købe ind, så de omkring 150 km til Bilbao gik uden problemer.

På vejen mødte vi hollandske Rolf, der var kommet helt fra Amsterdam på gåben. I klimaets navn. Han bar et mærke på sin rygsæk – Extinction Rebellion, som er en aktivistisk klimabevægelse. Han var den vildeste type og et megasejt menneske.

Skønt at gå alene

At følges med en veninde på en så lang tur gennem strabadserende bjerge er en vild ting at gøre. Og man kommer meget tæt på hinanden, på godt og ondt. Aftalen var, at fra Bilbao gik jeg alene og Heeli tog hjem.

Jeg glædede mig til at gå alene og opleve Baskerlandet, Cantabrien, Asturien og Galicien. Jeg taler udmærket spansk, og det er en kæmpe fordel. Jeg elsker den spanske mentalitet, hvor der er siesta, mange lokale fester og fridage, hvor folk er meget sociale og hjælpsomme, hvor bussen kun går på udvalgte dage, og en kop kaffe koster 1 euro!

Caminoskifte

Fra Bilbao gik jeg til Santander. Mødte en vild dansk pige undervejs, der havde rejst i 10 år. Hun tog jobs hist og pist, og hun

**Camino Ingles er en rigtig fin
camino i det grønne, frodige
Galicien**

Foto: Charlotte Jou Koefoed

gav mig lyst til at gøre det samme. Sælge alt og bare rejse og være i verden. Den er et trygt sted, uanset hvad man læser i aviserne.

Det var hende, der gav mig inspirationen til at skifte Camino i Santander. 'Du kan da gøre lige, hvad du har lyst til' sagde hun, da vi skiltes i Guemes efter en ret skøn oplevelse hos Padre Ernesto.

I Santander tog jeg toget til Burgos. Det var katedralen i Burgos og den i León, der trak, og så kunne jeg jo lige så godt gå et stykke på Camino Francés, når jeg nu var i Spanien alligevel.

Den store slette

La Meseta lokkede. I Castrojeriz mødte jeg nogle skønne mennesker fra Uruguay, som tog mig til sig og sørgede for, jeg fik stegt blodpølse, ægte pasta lavet af Antonio, der gik Caminoen for sin døde ven, og som inviterede mig til Uruguay – anytime!

Om morgenen skiltes vores veje, og efter de mange dage i bjergene, så jeg frem til et langt fladt stykke, hvor jeg bare kunne buldre derud af. Musik i ørerne og afsted. Damm, gik jeg hurtigt. Men en kilometer før Fromista måtte jeg stoppe med de vildeste smerter i skinnebenet. Fik humpet mig helt ind til byen, ned til sundhedsklinikken, som sendte mig tilbage med nogle hestepiller og besked om at ligge stille og hente flere hestepiller i Carrion de los Condes. En venlig taxidame kørte mig op til et kloster i udkanten af byen, hvor seks tudsegamle nonner passede godt på mig. Jeg måtte blive to dage med benet oppe, isposer på og et godt nonneråd: Hvad er det bedste råd til menneskeheden? Du skal være lykkelig uden at skade andre, sagde søster Carmen, mens hun holdt min hånd.

To dage mere i kloster, og jeg var klar. I et langsomt tempo kom jeg til León. Kom med bus til Gijon og videre til Soto de Luina. Her fulgte jeg Camino del Norte indtil Ribadero, sov på det sjove lille herberg i Tapia de Casariego, som ligger helt ud til kysten, og hvor jeg helt bestemt fik væggelus, mødte en masse fine mennesker, fulgtes lidt med den ene og med den anden, og havde mange dybe snakke om livet.

Eftersom jeg havde lagt stilen med at skifte Camino, tog jeg i Ribadero toget til Ferrol, hvorfra man kan gå Camino Inglés. Lige knap 100 km fra Ferrol til Santiago de Compostella.

Denne gang gik jeg hele vejen, nul bus, nul blaf, bare gå. Det er en skøn Camino, hvor jeg fik min 'Camino-familie'. F.eks. Osvaldo fra Italien, som snorker som et tærskværk, og har gået samtlige Caminoer i Spanien. Og Italien! To seje danske kvinder og et amerikansk ægtepar, samt flere andre. 3. oktober kom jeg til Santiago de Compostella og havde de sygeste gensyn med en masse mennesker, en sublim middag på El Gato Negro, før jeg tog med hurtigtoget til Barcelona, og i klimaets og Extinction

Rebellions navn, kørte med FlixBus hele vejen hjem.

En fuldstændig vidunderlig tur, tre måneder i Spanien og hjemme igen slog det mig, hvad der var sket: Jeg havde været glad hele tiden. Havde nydt alt, spist alt det, jeg havde lyst til, drukket mange liter kold fadøl, spist kage til morgenmad og talt med de skønneste mennesker, der nu bor i mit hjerte. Ligesom samtlige 1600 kilometer i Nordspanien gør.

Undervejs lavede jeg hver dag opdateringer på Facebook og er i fuld gang med at lave en hjemmeside, hvor man kan læse om turen dag for dag. Der ligger også pakketips, praktiske råd og meget andet. Du finder hjemmesiden her: www.cjou.dk

Hospitalera i Astorga

af Birgit Christiansen

Efter at have gået en del af Caminoen – fra O'Cebreiro til Santiago – i efteråret 2023 var jeg så fascineret af livet på Caminoen, at jeg gerne ville opleve stemningen igen, og gerne fra en anden vinkel.

Jeg kendte flere, der havde været frivillige medhjælpere (hospitaleras) i Astorga, så valget var let. Det var det, jeg gerne ville. Et tougers ophold blev hurtigt arrangeret via en koordinator fra Foreningen af Danske Santiagopilgrimme. Det viste sig, at en anden dansker – Benta Tønder – skulle derned i samme periode som mig, og vi fik hurtigt arrangeret at følges derned. Det var jeg glad for. Vi fløj via Madrid med en overnatning, inden vi tog bussen op til Astorga, en bustur på ca. 4 ½ time.

Mine spanskundskaber er nogenlunde – jeg forstår det meste og kan gøre mig forståelig omkring det mest basale. Det er absolut en fordel at kunne kommunikere på spansk. Værtsparet – Alfredo og Pilar – taler udover spansk kun lidt engelsk. Under opholdet fik jeg brug for mange forskellige sprog – engelsk, tysk, lidt fransk, svensk og enkelte gange også dansk.

Dagens gang på alberguet

Alberguet Siervas de Maria har åbent hele året fra kl. 6:00 til 22:00. Som hospitalero / hospitalera starter arbejdsdagen med morgenmad omkring kl. 7 i køkkenet, som de frivillige deler med værtsparet.

Alfredo står tidligt op og er i gang allerede før kl. 6. Gæsterne kan/skal forlade stedet i tidsrummet mellem kl. 6-8, så allerede kl. 8 starter rengøringen. Enten på sovesalene eller køkken/fællesarealerne. I begge uger fejede jeg og vaskede gulv på sovesalene. Alfredo ordnede sengene – køjesenge i rum af forskellig størrelse fra to op til 20 personer. Da vi først havde fundet rytmen, fungerede det perfekt. Jeg gjorde mit, og Alfredo gjorde sit. Rengøringen varede omkring to timer – afhængig af hvor mange gæster der var, og om alle værelser havde været i brug.

Receptionen er åben fra kl. 11 til lukketid omkring kl. 22. Vi frivillige blev tildelt en tretimers vagt i receptionen, enten fra kl. 11-14, 14-17 eller 17-20. Vi var to på vagt ad gangen. En til indskrivning af pilgrimene, og en anden til at vise dem til deres værelse/seng. Som ny blev man sat sammen med enten Alfredo eller Pilar, men efterhånden fik Benta og jeg vagter sammen. Det fungerede perfekt. Jeg skrev ind og Benta viste på plads.

Alle gæster skulle indskrives i en bog – med navn, pasnummer, hvor de var startet på Caminoen, deres hjemland, fødselsdato og køn. Så fik de stempel i pilgrimspasset, betalte 7 Euro for en overnatning, og vi skulle fortælle om reglerne og faciliteterne på stedet. Pilgrimene har mulighed for at lave mad i fælleskøkkenet, vaske tøj og opholde sig på terrasserne – den ene er overdækket.

Tildeling af seng/værelse kunne nogle gange være lidt problematisk. Der var ingen grænser for pilgrimmenes opfindsomhed med hensyn til hvorfor netop han/hun skulle have en underkøje. Reglen på stedet er: unge øverst, ældre nederst. Specielt Benta var super til at overbevise gæsten om, at han/hun godt kunne sove i overkøjen ved simpelthen at vise, hvor let hun (som 70+) kunne klare stigen til overkøjen. Et eksempel på hvordan man som hospitalera/o skal være både idérig og bestemt for at få det hele til at fungere.

Og så er der det med tæpperne. Selvom det var godt vejr udenfor, kunne det være koldt på sovesalene om natten i det gamle stenhus. Derfor efterspurgte mange gæster tæpper. Og dem var der kun et begrænset antal af, og de var forbeholdt værelserne på de øverste etager, hvor

der ikke var varmeapparat. Gæsterne skulle møde kl. 19 (præcis) i receptionen for at få udleveret et tæppe – og hvis de var heldige, fik de et.

Fritiden

Udover de to timers rengøring og tre timers receptions vagt var resten af dagen fritid, så der var god tid til at kigge på byen og slappe af i byen eller på alberguet. På de udendørs terrasser, hvor pilgrimmene opholder sig, er de frivillige også velkommen.

Derudover har vi selvfølgelig vores eget værelse – mit var ret lille med et vindue højt oppe, så der var lidt kedeligt om dagen. Endelig var der vores køkken, hvor vi nogle gange spiste frokost eller aftensmad med de andre frivillige. Køkkenet var hyggeligt, men det lå i kælderen uden dagslys.

Vi var fire frivillige samtidig. I de to uger, Benta og jeg var der, var der fire frivillige (en canadier, en japaner og to danskere).

På grund af vagtplanen havde ikke alle fri samtidig, så det var mest Benta og jeg, der var gode til at gå ud i byen sammen. Hvis ikke jeg havde haft samværet med Benta, tror jeg, at jeg ville have følt, at fritiden var lidt lang, selvom Astorga er en hyggelig by med pladser med cafeer og restauranter, små gader etc. Derudover er den store katedral og El Museo Gaudí et besøg værd. Der er også mulighed for vandreture udenfor byen.

Forudsætninger for at opholdet som hospitalera/o bliver en succes – som jeg ser det – er:

- Gode sprogkunderskaber – mindst ét sprog flydende (udover dansk). Derudover spansk på rimeligt niveau. Uden basale spanskunderskaber er det svært at kommunikere med Alfredo og Pilar, og der kan nemt opstå misforståelser.

Kendskab til andre sprog er absolut en fordel, for der kommer gæster fra hele verden.

- God fysik – selvom det kun er to timers rengøring, kan det godt være hårdt

- Selvstændighed og man skal kunne tage kritik – både fra værter, gæster, og kollegaer. Bølgerne kan godt gå højt, når der er stress på, men så bliver det aldrig kedeligt.

- Udadvendt og imødekommende.

- Godt humør.

Hvis man kan nikke ja til ovennævnte, så er det bare at kaste sig ud i det og komme afsted. Det var for mig en stor oplevelse og jeg vil gerne afsted igen.

Alternativ rute fra Sarria

af Henrik Friediger

Af alle Santiagos Caminoer er de ca. 110 km fra Sarria til Santiago den mest befolkede. I store dele af året er der nærmest tale om gåsegang. Der er godt nok mange pilgrimme på stierne – og hele tiden dukker nye barer, restauranter og overnattingssteder op. Onde tunger kalder det tivolisering. Men vi skal jo alle sammen være her – også de mange, der starter i Sarria og vil have en fest ud af det.

Men sommetider kan det jo blive lidt for voldsomt.

I begyndelsen af april 2023 var jeg atter i Sarria. Jeg havde gået den glemte camino – Camino Olvidado (se Pilgrimmen nr. 45) og mødt den franske vej i Camponaraya og fortsatte derfra til Santiago. Pragtfulde ophold i Villafranca, Ruitelan, Fonfria og Triacastela havde nu bragt mig til Sarria. Og selvom de seneste dages vandringer havde været mere sociale end de ensomme vandringer på Olvidado, var det noget overvældende at begynde dagens vandring fra Sarria.

Allerede ud af byen var vi mange. Men da jeg kom ned ad bakken langs kirkegården og skulle over den skønne middelalderbro, Puente Áspera gik det helt galt. Her snævrer vejen jo noget ind, og når der ydermere er en større flok pilgrimme på stien, der er til hest – uden at være øvede ryttere med kontrol over de store dyr – forsvinder fornøjelsen ved vandringer temmelig meget. Jeg følte mig godt presset.

100 meter efter broen tilbydes der en alternativ rute – over jernbanesporene og op ad en grøn sti. Jeg var ikke længe om at beslutte mig, og smuttede den vej. Den er godt nok noget stejl i starten, men det er det jo også at gå ad den officielle vej op gennem skoven med de gamle ege- og kastanje træer.

Og hvilken befrielse er det ikke at være alene med sig selv og på ukendte stier. Stier og stier – ind imellem vandrestierne er der snart tale om små asfalterede veje, men dem er der jo en del af på strækningen mellem Sarria og Portomarin.

Man går naturligvis glip af besøget i Santiagokirken i Barbadelo, men ellers er denne alternative vej meget lig den sædvanlige vej. Man kommer gennem små landsbyer, eller rettere: flækker, der ikke er præget af at skulle servicere pilgrimme, og måske derfor er mere oprindelige, eller rettere: almindelige, galiciske bondegårde. Zanfoga, Santa Marta, Barreiros og O Sisto hedder de og den alternative vej løber sammen med hovedvejen i Peruscallo, hvor der er en bar.

En speciel oplevelse er en mindesten for en fransk præst og pilgrim, **Prosper Charles Remmy**.

Et digt, han har skrevet, er hæftet op på mindestenen. Det er naturligvis på fransk og lyder sådan her i dansk oversættelse:

En (fremtidig) pilgrims digt

Oh, hvornår ville jeg kunne tage derhen,
hvortil mit hjerte kalder mig, langt borte
mod Saint Jacques de Compostelle?

At vove sig ud på pilgrimsruten
mod hvilken mangel smukke veje peger
i samme retning!

Jeg vil tage på pilgrimsvandring overalt
på cykel eller til fods, på knæ, hvis det kræves.

I blæsevej, i regnvej og i solens hede
vil jeg tage af sted hver eneste dag, fra om
morgenstunden.

Jeg vil gøre holdt ved de talrige helligdomme,
fra troens tidsaldre, prægtige relikvier.

Betragtende skulpturerne, Evangelierne i
sten,

til de troende, vil jeg forene min bøn.

Når jeg endelig er nået dertil ved verdens
ende,

vil jeg takke Gud for den sidste etape.

I kirken foran apostelens grav,

vil jeg frembringe mine ønsker,

såvel som alle jeres:

”Store Saint Jacques,

sendt til fjerntliggende kyster.

Stjerne i vores pilgrimsvandringers nat,

uanset hvilken vej, direkte eller kroget,

lad os gøre fremskridt i vores vej mod Gud.”

Har mødt sin Herre på vejen til Saint
Jacques de Compostelle den 17. august
1989 i en alder af 58 år.

Oversættelse ved Lone Helweg Severin Hansen

Denne lille omvej er vel en 7-8 km lang
og man sparer ca. halvanden kilometer
ad dagsmarchen. Hermed anbefalet, hvis
man vil slippe for noget af pilgrimshur-
lumhejet.

En våd omgang Camino Portugues

af Rikke Ærtebjerg

Dagene før og efter Påske skulle bruges på at vandre Camino Portugues, så jeg var på farten allerede fra den 23. marts. Jeg var med fly til og fra Porto, med mine stave i håndbagagen begge veje, og en ALSA-bus fra Santiago de Compostela retur til Porto efter endt vandring. Det fungerer rigtig fint med langtursbusserne i Spanien og Portugal. Et råd herfra til andre vil være at vente til senere på året, for det blev en våd omgang.

Matosinhos – Vila Chã

Jeg havde besluttet at starte langs kysten og så krydse ind på centralruten efter et par dage, så jeg tog metro direkte fra mit herberg ved Bolhão-stationen til stationen Mercado i Matosinhos. Derfra gik jeg over floden og fik øje på den første pil. Videre ned til havet, nød udsigten over det rolige Atlanterhav, og så gik jeg mod nord.

I Ponto de Amostragem holdt jeg lang pause i solen med sko og strømper af. Jeg havde modvind, men ikke ret meget, rart, så blæste håret væk fra ansigtet. Temperaturen var ca. 21°, så det var hverken for varmt eller for koldt. Senere kom der hvide toppe på bølgerne og de slog noget hårdere ind mod stranden.

Træbroer, sandstrand og klipper på venstre side, på højre side vekslede mellem beboelsesejendomme, lækre nye huse og vegetation med vildtvoksende smukke kalaer. Indimellem var der en café, på små pauseplatforme var der placeret motionsmaskiner, et par på hver, så gik man længe nok, kunne man nå at træne hele kroppen også.

Det var søndag, og vejret var godt, så der var mange mennesker – de løb, spadserede eller vandrede; de, der havde samme mål som mig, kunne kendes på fuldt vandregear, og ofte også en muslingeskal bundet på rygsækken.

Fandt Albergue de Peregrinos São Marmede i Vila Chã uden problemer. Jeg fik en underkøje i hjørnet længst væk fra baderummene. Der var tæppe, lagen, håndklæde og vaskeklud, luksus. Lå 1/2 time og gik så ud for at finde et supermarked, der skulle være åbent, selvom det var søndag, men begge var lukkede. Et par danske piger, Line og Nanna, var ankommet. Sidstnævnte havde forstuvet sin fod et par dage før, men havde alligevel gået 26 km. Jeg gik ud for at finde mad, det blev pizza, og den var så stor, at resterne blev madpakke dagen efter.

Vila Cha – São Pedro de Rates

Gik ud ad døren kl. 8, og kom ret hurtigt i godt tråd på træbroerne langs med vandet. Det havde blæst ret meget, vejrusigten sagde 11 m/s, så jeg havde buff'en godt ned over ørene. Enkelte steder var broerne sandet til, og flere steder endda så meget, at broerne var helt begravet af sand, så stierne gik igennem eller udenom. Løst sand er tungt at traske i...

Sad i et busstoppested og ventede på, at regnen skulle holde op. Havde allerede gået næsten 10 km og kl. var kun 11, så jeg holdt en lang pause – regnen skulle jf. YR slutte kl. 12. Her var ikke mange mennesker. Jeg havde mødt nogle par og enkelte, der gik alene, men der var ikke samme stemning som på Camino Francés – og ingen sagde Bom Camiñho, og ingen startede en samtale. Det var fint nok, det var bare noget andet.

I Vila do Conde fandt jeg en hæveautomat, et supermarked og en café. En banan, en appelsin og en rulle kiks røg i rygsækken sammen med gårsdagens pizza-rest. Så gik jeg mod São Miguel de Arcos, hvor kyst-ruten og centralruten fletter sammen.

Kl. 14 var jeg i São Miguel de Arcos, da havde jeg tilbagelagt 18 km og var 3 km fra målet, der var Albergue de peregrinos de São Pedro de Rates. En cola smagte godt, og jeg fik hvilet fødderne lidt.

Da jeg nåede São Pedro de Rates, var klokken kun 15, så dagen var ung endnu. Jeg mødte Line og Nanna på vej ind på herberget, de var også krydset ind til Centralruten. Der var kø for indtjekning, men da der var 60 senge på donations-basis, regnede jeg med at få en af dem. Jeg var heldig at få en enkeltseng i et rum med køjer, og markerede straks sengen optaget med min sovepose. Efter en halv time i posen fandt jeg den restaurant, hospitaleroen anbefalede. En menu kostede 8 Euro – eller det stod der i hvert fald på spisekortet. Men det viste sig, at det kun var hovedretten... og jeg fik både suppe og hvidvin også, så det blev 17,75€ Men det var lækkert, jeg blev mæt og gik glad i seng.

São Pedro de Rates – Vila Boa

Det var koldt den aften, så jeg fik et tæppe. Det eneste problem var, at min sovepose var så glat, at tæppet gled ned. Men ville jeg ikke få større problemer, gik det helt fint. Var vågen flere gange i løbet af morgenen, fordi de andre ikke kunne

finde ud af at tage deres ting ud på gangen og pakke, så de rendte frem og tilbage, skramlede, trampede og smækkede med døren i et væk. Til sidst kunne jeg lige så godt stå op. Kom ud ad døren kl. 7.49.

Garderede mig med regnjakke på og regnslag på rygsæk, for der skulle komme en byge om formiddagen, og en hel del mere regn om eftermiddagen, så fint at komme tidligt afsted. I den første landsby fandt jeg ikke umiddelbart en café, så satte mig i busstoppestedet og spiste appelsin og kiks. En halv km længere ude af vejen var der en café, så jeg kunne få min morgenkaffe og en lækker omelet. Her var meget smukkere end dagen før, og meget mere sti, knap så meget asfalt og biler – men de, der var, kørte afsindigt hurtigt! Og jeg vandrede gennem en duftende eucalyptus-skov, der var ved at blive fældet.

I Barcelinhos fik jeg en stor varm kaffe og en ostebolle som 2. morgenmad. Blev siddende for at tørre lidt og gik så videre til Barcelos, hvor jeg hang over min frokost længe. Der var kun 3 km til mit logi Flora i Vila Boa, men det regnede meget. Da alt var næsten tørt, begav jeg mig ud, og det klarede op, efterhånden som jeg nærmede mig.

En colombiansk kvinde tjekkede mig ind, så det hjalp, at jeg har øvet mig i det spanske. Der var middag kl. 18 for 8 Euro, håndklæde og masser af varmt vand, og så fik jeg mit eget værelse, selvom jeg havde bestilt en køje.

Vila Boa – Ponte de Lima

De øvrige gæster var hhv. en australsk kvinde og et par tyskere, far og datter. Vi var under middagen alle frustrerede over næste dages vejrudsigt, der bare sagde

regn, regn, regn, så vi drøftede alternativer. Vi aftalte at vente og se, og mødes i spisestuen kl. 6.30 og se på vejrudsigt. Vi kunne evt. splejse til en taxa.

Jeg tjekkede Rome2Rio-appen, der sagde, jeg kunne gå 2 km fra Vila Boa til Silva, en station, hvorfra jeg skulle køre med tog 3 minutter til Carapeços, og derfra 43 minutter med bus 112 til Ponte de Lima.

Efter min mening kan det være en del af Camino-oplevelsen, når jeg bliver tvunget ud i at tænke alternativer. Når det ikke bare er ligeud, men slinger lidt, om det er vejret, eller sygdom, vabler eller andet, der slår mig ud af kurs. Det at finde vej på trods giver styrke, og nogle andre – ikke bedre, bare andre – oplevelser på vejen. Og apropos vabler havde jeg endnu ikke fået en eneste! Det virkede åbenbart for mig med vandresko og tå-sokker.

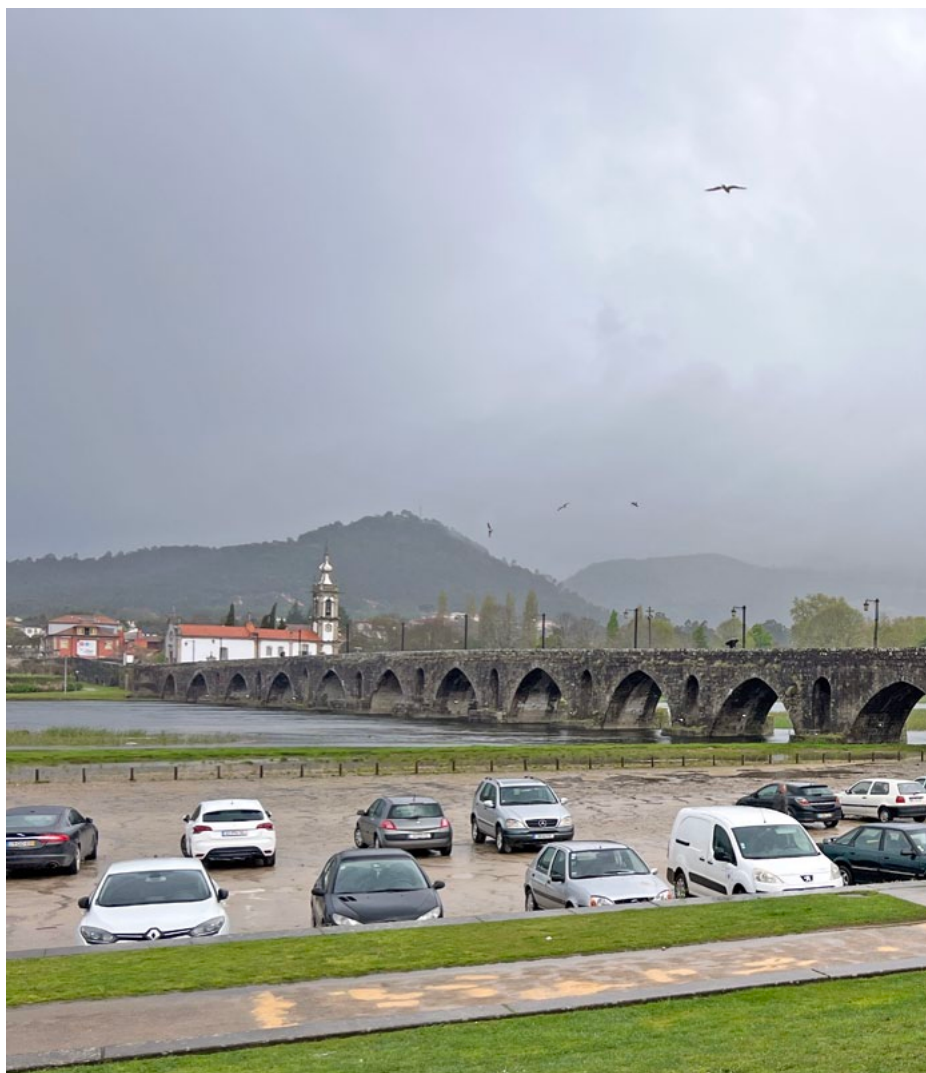
Der var ingen andre oppe kl. 6.30... Skulle jeg nu gå i seng igen? Nah, jeg pakkede og gik kl. 7.09 ud af huset mod Silva. Det regnede ikke. Mens jeg sad på stationen, begyndte det at regne, så jeg blev mere og mere glad for min beslutning. Toget kom præcist kl. 8.08. Bussen kom ikke. Den skulle være der kl. 8.57, men da klokken var 9.05 tænkte jeg, at nu kom den slet ikke. Jeg var begyndt at tænke i alternativer, som at tage det næste tog, men det kørte først kl. 11, eller den næste bus – kørte først kl. 12. Og så kom bussen. Regnen stilnede heldigvis af inden.

I løbet af nul komma fem var jeg i Ponte de Lima, en af de ældste byer i Portugal, opkaldt efter broen over floden Lima, der skærer gennem byen. Den har ca. 2.800 indbyggere og er hovedbyen i kommunen Alto Minho. Byen var ikke stor, så jeg tra-

skede hurtigt ned mod floden og fandt caféen, hvor Charlotte spiste sin hotelmorgenmad. Charlotte og jeg mødtes i Kastrup før afgang, jeg havde et pilgrimspas med til hende, og vi havde skrevet lidt sammen undervejs, for hun startede på centralruten, samtidig med, at jeg startede på kyststruten. Jeg fik bestilt mad og kaffe, og så gik snakken ellers, bl.a. om den kommende dags vejrudsigt...

Vi skulle op ad det stejleste bjerg på den portugisiske Camino (405 m over havet, kunne jeg se i John Brierlys guide), og der ville komme mellem 2,6 og 4,8 mm regn på det tidspunkt, hvor vi skulle vandre. Hvad gør en – eller i dette tilfælde to – kloge kvinder? Vi drøftede mulighederne.

Og blev enige om at vente med at træffe en beslutning til senere.

Jeg tjekkede ind på samme hotel – ja, det var ok med lidt luksus på en regnvejrsdag som denne – og efter slentretur rundt i byen og frokost, slappede vi af hver for sig i et par timer. Så mødtes vi igen til rådslagning;

Hvad var mulighederne? Kunne vi finde et varmt sted? Vi overvejede at flyve fra Porto til Barcelona – der var varmere og ingen regn. Men en hel uge? Vi tænkte på at ramme Camino Francés efter León – men der var koldere end hér; vi overvejede også at rejse hjem, og så bruge feriedagene en anden gang, og komme tilbage og gøre Camino Portuguese færdig. Men vi er aldrig sikre på vejret. Og hvem ved, måske ville det være lige så vådt næste gang? Og det var trods alt kun vand...

Vi besluttede at tage bus fremad til Valença, gå 6 km tilbage ad ruten (Charlotte havde booket herberg), og så tage den derfra. Og regnede det? Ja, så regnede det. Vi blev nok tørre igen.

Ponte de Lima – Valença – og lidt baglæns

Næste morgen tjekkede jeg vejrudsigten igen – det kunne jo være, at regnen på magisk vis var forsvundet i løbet af natten. Men nej. Nu hed den i stedet op til 7,3 og 8,1 mm. Selv i Danmark så man frem til det mest regnvåde døgn i denne vinter.

Om aftenen mødte vi danske Mette og Laura, mor og datter, og belgiske Sara, som Charlotte havde mødt tidligere. De havde ikke hørt, at vejret skulle blive så slemt. Vi gav dem internetadressen til busselskabet, vi ville køre med til Valença, og Laura og Charlotte fandt hinanden på Messenger, så ville de give besked, om de tog bussen.

Det var ikke turen op ad bjerget, der var problemet, heller ikke i storm og regn. Det var turen ned, hvor stierne bliver til floder af vandet, og du er ude i ingenting, så falder du og brækker et eller andet, kan hjælpen ikke komme frem. Og det var kun mellem 9° og 12°, så det kunne blive koldt at ligge dér. Og netop pga. vejret kom der ikke lige nogen forbi...

Bussen kørte først kl. 14.30, og vi skulle tjekke ud fra ovennævnte luksus kl. 12, så vi skulle have tiden til at gå. Vi mødtes med Mette og Laura på en café, og slog tiden ihjel indtil ca. 1/2 time før afgang, og så var bussen forsinket...

Mens vi ventede, kom Sara. Hun var ked af det. Hun havde købt nye sko i Porto og efterladt sine vandrestøvler, fordi det var varmt. Nu havde hun blodvabler på begge hæle, og kunne kun holde ud at have badesandaler på. Hun var ellers begyndt at gå videre, men måtte opgive efter to kilometer. Hun gik ind i en kirke og sad og græd, så en bedemand, Angelo, havde forbarmet sig over hende og havde kørt hende retur til Ponte de Lima i en rustvogn. Her havde hun forsøgt at komme med en bus til Porto, men fordi hun ikke havde købt billetten online på forhånd, blev hun smidt af og måtte vente to timer. Hun græd, da hun fortalte det, og fik nogle store knus og moralsk opbakning fra hele flokken.

Det tog kun 1 time at køre til Valença, og så gik vi baglæns. Altså tilbage på ruten til Quinta Estrada Romana, et hyggeligt herberg midt ude i skoven. Hyggede med te og småsnak i dagligstuen foran brændeovnen, mens vi ventede på aftensmaden, der blev bestilt på en lokal restaurant.

En 'Tiraboleiro' (fra det spanske ord 'tirar', at trække) er den, der hiver i tovene, når de svinger Butafumeiroen i katedralen i Santiago. Det viste sig, at manden i huset, Diogo, var en af dem. Og da jeg nævnte, at jeg havde hørt, at man ikke fik sit Compostela, hvis man tog båden på Variante Espiritual, sagde han, at så skulle vi bare hilse fra ham.

Han nævnte også, at vi skulle være opmærksomme på tidsforskellen mellem Portugal og Spanien, så når vi krydsede broen til Tui, ville tiden gå en time frem. Og det ville den også gøre om søndagen, når vi skulle gå over til sommertid i hele Europa. Da han og hustruen overtog herberget, skiftede telefonen hele tiden, så han var ved at blive skør, kom for sent – og for tidligt – til alt, indtil han fandt ud af manuelt at indstille telefonen, hver gang han kørte over grænsen. Det var også lidt trættende flere gange om dagen at få beskeder med 'Velkommen til Spanien' eller 'Velkommen til Portugal' 📶

Paços – Valença – Tui

Mød hr. Nelson – jeg troede egentlig, at det var Pippis abe, men nu var det altså også det møgvej, der havde ramt hele vestkysten af den iberiske halvø og det sydlige England, og som – måske? – var på vej ind over Danmark.

Vi tjekkede ud af herberget i Paços ved 8.30-tiden i en solstråle. Fem minutter efter stod regnen ned. Tak, hr. Nelson! Efter ca. 4 km fandt vi en café at tørre i, og så gik vi i tørvejrt til Valença, hvor vi havde toiletstop på busstationen, mens den næste byge drev over.

I Valença skal man igennem den gamle borg, der udgør bymidten, med smalle gader, masser af små butikker og mange turister. Vi fandt en café og bestilte kaffe og kage, mens endnu en byge drev forbi. Og hvem kom ind? Belgiske Sara! Dagen før tog hun bussen til Porto og hentede sine støvler, fandt en 'GoMore', og kom tilbage til Valença for at gå videre. Vi sad der længe og talte, og hendes historie ville fylde en hel side, så jeg vil ikke fortælle den, men hun havde brug for sin Camino, og vi hjalp gerne.

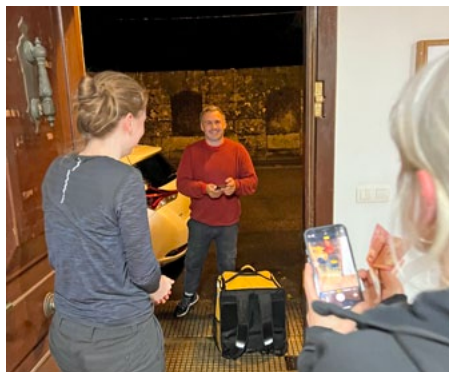
Vi fulgte over broen til Tui, der også markerer grænsen mellem Portugal og Spanien, og pludselig var der gået en time ekstra pga. tidsforskellen. Gennem Tui gik vi op, op, op mod borgen, der troner på toppen af byen, via gamle smalle stræder, med caféer, restauranter, herberger og hoteller, da der også herfra er ca. 100 km til Santiago, så mange starter Camino her. Charlottes herberg svarede bekræftende på, at der også var en seng til mig. Klokken var over 16, da vi forlod frokostrestauranten. Sara ville gå 16 km videre, og vi var parate til at sige farvel, men det endte

med, at hun besluttede at blive, og hun fik også plads på herberget.

Vi fik tre senge i samme 6-sengs-rum, og blev lovet, at der ikke kommer flere. Og jeg kunne betale med kreditkort, var lidt nede på euro... Sara skulle vaske tøj, og jeg fik lov at få lidt med i maskinen. Så var der afslapning på køjerne, indtil tøjet var vasket – og tørret, for der var ingen tørrestativer, og det regnede igen.

Vi samlede sammen, hvad vi hver især havde i rygsækkene af tebreve, kiks, kager, müslibarer og frugt, for det regnede så meget, at vi ikke orkede at gå tilbage til den restaurant, vi spiste frokost på. Det var koldt i huset, men ikke på vores sovesal, så vi flyttede resolut et bord og tre stole ind på sovesalen, så vi kunne holde varmen, mens vi drak vores aftente.

Vi prøvede at bestille mad via nettet. Sara var meget udholdende, selvom det var besværligt. Jeg havde nok givet op før. McDonald's var umiddelbart den eneste, der kunne levere, og dét gad vi alligevel ikke spise, men vi endte med at få leveret croquetas, patatas bravas og grønne asparges med roquefort-sauce til den nettesum af 20 Euro, og det var Carlos, der bragte det hele.

Tui – O Porriño

‘Vi får det lige så varmt som Spanien i dag’ var en TV2 News overskrift, jeg fik som notifikation. Jeg kan trøste jer med, at ordet ‘varmt’ var en tilsnigelse. Der skulle have stået ‘koldt’, men det passede, at temperaturerne matchede: 10°.

Vejr

Vi får det lige så varmt som i Spanien i dag

Gentag gårsdagens scenarie: Stå op og begynd at gå; fem minutters stilhed, hvor vi kunne nyde morgenkøligheden, og så begyndte det at regne. To km fremme var en bar, hvor vi søgte ly og morgenmad. Så gik vi videre i tørvejr, og så begyndte det at regne igen. Denne gang var der 7 km til en café, og da vi var våde, det regnede meget, vi var sultne igen og der efter caféen kun var 5 km til vores næste overnatning, blev vi hængende. Der var også danskertræf: et dansk ægtepar og Line og Nanna. En café con leche, en tortilla og noget skinke, en varm radiator til min våde uldtrøje og en kop te – det hele hjalp lidt på humøret, mens det bare fortsatte med at regne. Vi havde heldigvis ikke travlt. Sengene var bestilt og ventede bare på os.

Det var rart at konstatere, at jeg havde det rigtige tøj med. Jeg frøs ikke, når jeg gik. Men min et år gamle, dyre regnjakke var ikke vandtæt! Så det var et valg, hvad jeg tog på indenunder. Dagen før havde jeg dunjakken på, men fordi den også blev våd, valgte jeg uldtop og uldtrøje under regnjakken. Så havde jeg en tør og lun jakke, da vi sad på caféen. Efter to timer gik vi videre.

I O Porriño fandt vi først en hæveautomat og så herberget. Pengene var vigtige, jeg kunne ikke blive ved at låne kontanter af Charlotte. Dette herberg, Casucho da Peregrina, havde også kabiner med lagener og pudebetræk, tykt vattæppe og håndklæde og masser af varmt vand.

Sara var i den grad *'undecided'*. Da vi ramte herberget, tjekkede Charlotte og jeg ind, men hun ville gå videre, for hun havde gode ben og mærkede ikke sine vabler. Og så alligevel ikke... Det endte med at hun blev. Over te og kage blev vi enige om at købe mad i supermarkedet og spise på herberget. Vi havde en halv tortilla tilbage fra frokosten, og sammen med den, en præfabrikeret Cæsarsalat og et bæger yoghurt blev jeg mæt igen. Samtidig fik jeg lagt to sandwich sammen til næste dags frokost.

O Porriño – Cesantes

Sara forlod os. Hun trængte til at gå for sig selv, så der var kram hele vejen rundt, og vi ønskede hinanden 'Buen Camino' og håbede at mødes igen.

Vejrudsigten så bedre ud end længe. Ganske vist sagde den regn hele dagen, men solen skulle også titte frem ind imellem, og de milimeter, der skulle komme, var færre end hvad vi ellers havde set de foregående dage. Det var koldt, så jeg måtte

have vanterne frem, men med en klar blå himmel bliver humøret automatisk helt højt, og vi vandrede glade ud af byen mod landlige stier og små landsbyer.

Vi var kommet til Galicien, hvor der er styr på kilometersten og distancer – med hele tre decimaler! Vi passerede 100-km stenen, dvs. den, der kom tættest på: 100,201. Den næste var 99 komma et eller andet, de havde åbenbart fravalgt den på præcis 100 på denne rute.

Der var lidt stigning på – vi skulle over en knold 235 m over havet, og den var lidt stejl, men det var værre at gå ned på den anden side. Vel nede var der et par borde og bænke under en bro, heldigvis sad vi dér, da en byge kom forbi.

Derefter var det hurtigt trav til Redonde-la. Ved en kirke længere fremme var der et stempel, og så fandt vi det lækre herberg, 'A Dársena do Francés', hvor både Nanna og Line også var. Da jeg havde sat mig i haven med lidt frugt og vand, stod Randi der også. Hun er en af dem, der har

deltaget i Pilgrimshusets 'Vandreweekend i Caminoens ånd', endda hele to gange, så det var glædeligt gensyn.

Hospitaleroen sagde, at der var en god restaurant 5 minutters gang fra herberget, ned mod vandet, så den måtte vi prøve. Kort vandring til restaurant Casa Chano. Charlotte besluttede sig hurtigt for en lækker salat med lokal ost, jeg bestilte naturligvis Zamburiñas, men øv, de var udsolgt. Så bestilte jeg i stedet kalveko-telet, og skulle vælge tilbehør – salat eller kartofler. Jeg valgte salat, men fik begge dele. Der var desværre et stykke plastik i kartoflerne, så jeg fik en ny kotelet, bad om uden, men fik igen med kartofler. Voldsomt meget mad, men lækker kotelet. Jeg bad også om et glas nr. 2 af deres gode hvidvin, men glas nr. 2 smagte ikke af noget som helst, og selvom jeg egentlig helst ikke ville være til (mere) besvær, ville jeg ikke drikke noget, der ikke smagte godt, så jeg tilkaldte den stakkels tjener, og fik straks et nyt glas. Da vi fik regningen, afspejlede den ikke, at det ikke havde været en ubetinget succes... men på den anden side, 31,50 Euro for lækker mad er vel egentlig ok.

Cesantes – Pontevedra

Det var umiddelbart lidt dyrt, det hostel Charlotte havde booket i Pondrevedra, så jeg forsøgte at finde et andet og skrev til dem, men næste morgen havde jeg ikke hørt fra dem, så jeg tjekkede igen, og det

første var gået fra 30 til 24€ i løbet af nat-ten, og det er de fleste steder prisen, hvis man ikke går efter kommunale eller donativo herberger. Og det så pænt ud.

Trillede ud ad køjen kl. 8 efter en urolig nat; var vågnet kl. 02.22 med vanvittigt ondt i højre fod, så jeg tog smertestillende og lå, til det var nogenlunde udholdeligt og faldt heldigvis i søvn igen.

Det regnede. Intet nyt dér. Det stilledes af. Lige da vi var klar, kom der en kæmpe byge mere, så først kl. 9.45 kom vi afsted, til gengæld i smukt vejr, og opad, til skønne udsigter over Vigo-bugten. Og en byge. Stejlt op, med to alternativer: enten 70 m med 15% stigning, eller 360 m med 5% stigning. Jeg valgte den første. Selvom vi er her for at gå, skal vi jo ikke overdrive!

Gennem Arcade kom en mega-byge med hagl, så jeg lånte lige en garage til læ, indtil den var drevet over. Jeg gik langsomt den dag, ville ikke overanstrenge min fod mere end højst nødvendigt.

I vildniset var resterne af et 'donativo'-sted, som ikke var åbnet for sæsonen endnu, men det var et fint sted at holde pause. Så gik og gik det op ad bakker og ned ad bakker, langs små, smalle landeveje og gennem små, søvnige byer, uden nogen faciliteter overhovedet. Endelig, i Santa Marta, var der et sted, hvor vi kunne få sandwich og kaffe, og et langt tiltrængt hvil. Og der kom en byge imens.

Derfra skulle der være ca. 5 km til vores bestemmelsessted og to ruter at vælge imellem, og vi valgte umiddelbart den pæne. Men 50 m nede ad dén mødte vi to kvinder, der fortalte os, at stien var oversvømmet, og så gik vi den anden vej langs landevejen. Ca. halvvejs var der endnu en café, solen skinnede, og jeg kunne lige låne et toilet og købe en kop. Kaffeindekset kom op på 2 Euro, men den var både god og stor, så de var tilgivet.

Hostel Charino, som vi rykkede ind på, var blandt de bedste jeg havde været på. Udover en hjertelig modtagelse, en underkøje og morgenmad var der også to håndklæder pr. person og masser af varmt vand, så jeg fik vasket hår, før vi gik ud for at se på byen. Men Charlotte ville slentre rundt og se det hele, og det ville min fod ikke, så vi – foden og jeg – gik i supermarked efter mad og på apotek efter smertestillende creme.

Pontevedra – Tivo

Det var blevet mærkbart varmere. Nu var det 9-12°, og i løbet af dagen snittede vi de 13° – i skyggen. Kom der så også en solstråle, var det helt forårsagtigt. Men vejrudsigten var ikke vores ven. Masser af regn og 10-14 m/s...

Klokken var næsten 9.30, før vi kom afsted, og det regnede. De første km ud af byen var ikke specielt interessante. En herre, der så lokal ud, bekræftede, at næste bar var 8 km væk. Ikke godt, når foden driller og regnen bliver ved. Hele 9,75 km skulle vi gå før første café, der så til gengæld serverede æg og bacon, og havde et stempel. Her blev vi hængende, mens en laaaaang byge drev over og jeg nåede at få kaffe nr. 2.

Vi gik ud i noget, der lignede støvregn, men det skulle hurtigt ændre sig. Ifølge Camino Ninja-app'en var der 7,4 km til næste vandhul (bar), og med regn, der kom vandret – heldigvis i ryggen – var der langt. Endelig! fandt vi et sted, som var garagen i et privat hus indrettet som bar, med fin buffet med empanadas, pulpo, tortilla etc. Jeg nøjedes med en kop kaffe, indekset siger nu 1,80 Euro, men når man ligger her, kan man tillade sig at tage hvad som helst.

Derfra var der jf. GoogleMaps 4 lange km til vores herberg i Tivo, og regnen stod seriøst ned i stænger! Det var bare at sætte det ene ben foran det andet og æde kilometer, så lige pludselig var vi fremme, drivvåde.

Vi nåede lige ind ad døren, så kunne vi sige 'Hej, Randi'. Hun og hendes vandremakker Jette var kommet et par timer før, også totalt gennemblødte. Vores værelse har to køjesenge samt en enkelt seng, det var fint, for jeg fik en underkøje, og vi var kun tre, den tredje en ung pige fra UK. Jeg startede med at tømme rygsæk og drapere det over hele værelset, for ALT var vådt. Så redte jeg seng, gav min fod en gang smertestillende creme og krøb under et varmt tæppe.

Det var hyggeligt at ligge i køjen og høre vejret gå helt amok udenfor, det lød måske værre end det var, fordi det var et aluminiumstag, men alt var bedre end at være ude i det.

Jeg havde kun uldtop og løbebukser, der ikke var våde, så det blev med håndklæde fra huset omkring mig, da jeg efter ventetid heldigvis fik tid i en tørretumbler. Skidt med vask, bare det blev tørt.

Hygge med pigerne fra Danmark, Belgien og Canada – Canada købte en flaske hvidvin til deling, og da vi bestilte middag – 7 Euro for en Pilgrimsmenu – købte jeg også en. Den var god. Jeg iførte mig tørretumblervarm t-shirt og sokker, så jeg kunne holde varmen under middagen, der var hyggelig med dybe samtaler om alt mellem himmel og jord, som en Camino-middag, når den er bedst.

I dag har været den mest regnfulde aprildag siden 1874.

Sådan lyder det fra Anders Brandt fra DR Vejret.

Et kæmperegnvejr har været over Danmark det seneste døgnstid, siger han og fortæller, at der også i dag har været usædvanligt meget regn. Det gør det til den mest nedbør-rige aprildag, siden 1874, så altså en våd, våd dag.

Man begyndte den slags målinger i netop 1874.

Tivo – Padrón

Klokken 8.45 kom vi ud ad døren, men først efter lidt panik, for mine stave stod i baren, og der var låst! Og så var der vand på gulvet i vores soverum, og dér havde min rygsæk stået, så den var våd... og der var ikke mere toiletpapir i hele huset. Desuden havde nogle unge spanske pilgrimme larmet til kl. 1, så Charlotte havde ikke sovet så meget. Og morgenmaden var... lige meget.

Et opkald til hospitaleraen fik skaffet mig mine stave og en stor plastikpose til at fore min rygsæk, så lige meget hvor meget det regnede, var alt indvendigt stadig tørt, når jeg nåede frem.

Ud ad døren – ups, glemte stavene! Ind igen og hente, ud igen, og så kom der en byge. Heldigvis kun et par minutter, så var det tørvejr igen. Og den næste større byge kom lige før næste stop. Men der skulle gå hele 10 km, før vi kom til en åben bar! Dér blev vi hængende længe...

Så gik det igen fremad til næste bar. Her fik jeg en lækker yoghurt med frugt, og så måtte foden holde de sidste 5 km ind til Padrón. Heldigvis i næsten solskin ad skønne smalle stier og små snoede landsbygader. Mit albergue lå lige ud til Caminoen, der var store pæne baderum med masser af varmt vand og en køje, hvor jeg lige kunne pleje foden, før vi skulle mødes til middag.

Vi rendte lidt rundt først, men strandede så på en bar, hvor der var danskertræf: Nanna, Line, Jette, Randi, Charlotte og mig, og det danske ægtepar fra Søborg, vi har mødt flere gange, men ikke fået sat navne på. Alle restauranter åbnede først kl. 20, så vi stod klar, da de åbnede.

Padrón – Faramello – Santiago de Compostela

Det danske ægtepar havde fået opsnuset, at man også kunne få et 'Pedronía', altså et lokalt Compostella for Padrón, og begrundelsen for dette specielle bevis skulle være, at det før i tiden var hér i Padrón, den spanske hovedkirke lå, før katedralen i Santiago blev opført.

For at få det, måtte jeg en tur i kirken Igle-sia de Santiago Apóstol de Padrón og få et stempel i mit pilgrimspas. Det var ikke let at få, for jeg ankom midt i gudstjenesten, men ventede så pænt i den iskolde kirke, indtil folk begyndte at gå ud. Jeg fik mit stempel. Herefter blev historien lidt uklar, for hvor beviset blev udstedt, var en lidt rodet sag.

Næste morgen, efter hospitaleroen havde ydet hjælp til at finde en bus, spurgte jeg, om han vidste, hvor jeg kunne få beviset. Og det var meget enkelt: gå på biblioteket! Da jeg bare skulle nå en bus på et eller andet tidspunkt i løbet af formiddagen, havde jeg god tid til at finde biblioteket og få mit bevis, og passe på, at det ikke blev alt for krøllet på vej hjem.

Begrundelsen for bussen var, at der fra Padrón var 25,4 km til Santiago, og min fod havde det ikke godt. Selvom jeg smurte med creme, tog smertestillende og gik med stove, gjorde den ondt. Om natten vågnede jeg igen med smerter i foden, så beslutningen var nem nok.

Jeg drak en kop kaffe på en bar, fandt busstationen og undervejs en irsk pilgrim, der også gerne ville med bus mod Santiago, og vi bad om at blive sat af ved Faramello, der skulle ligge på ruten, 14 km før Santiago.

Vi drak en cola sammen, mens hun ventede på sin veninde, men jeg gik hurtigt, så jeg kunne få nogle km i støvlerne og bide turen op i moderate bidder. Planen var at holde pause ca. hver time, men problemet var, at der ikke var steder at holde pause, og så var det altså hårdt. Den portugisiske Camino er på den måde slet ikke så 'brugervenlig' som den franske, hvor barer og andet de fleste steder ligger som perler på en snor. Da der var 2,7 km igen, tog jeg lige 10 minutter på en bænk og så var det igen den ene fod foran den anden.

På Praza do Obradoiro stod Nanna og Line klar til at tage fotos, og denne gang var jeg klar til at stå med stavene hævet, lidt stolt, fordi jeg faktisk gjorde det på trods af møgvej og andre vilkår. Næste stop Pilgrimskontoret og endnu et com-postela, der blev rullet sammen med mit 'Pedronía' i et paprør. Og så fik jeg min drøm om at overnatte i et af pilgrimsværelserne på Hospederia San Martin Pinarario opfyldt. Tak for denne gang, Camino Portuguese. Jeg kommer igen.

Alkymistens hus i ny udgave

af Henrik Friediger

Fra Triacastela er der to veje, man kan vælge mellem på sin vej til Santiago. Den ene går via Samos med sit kloster og mulighed for overnatning, rundvisning og vesper. Den anden, der er den oprindelige, går via San Xil, er mere bjergrig med gode udsigter og også mere øde.

Har man gået et par timer ad den oprindelige rute, sker der forskelligt. I den ellers ret beskedne landsby Montán dukker et lille hippieagtigt sted op. Går man ind ad porten, bliver man venligt modtaget og budt på kaffe, kage og frugt. Jeg tror endda, man kunne få lov til at overnatte. Der er en vis udskiftning af beboere, men alle er super søde. I gården står et træ med muslingeskaller og gode ord om pilgrimsvandringen.

Lidt længere fremme står et skilt med tilbud om en lille omvej til La Casa del Alchimista – alkymistens hus, der ligger et par hundrede meter til venstre for caminostien i landsbyen Lousada de Samos. Jeg har tidligere fortalt om alkymisten (i Pilgrimmen nr. 19, 2010) og i fjernsynsserien om Bertelsen på Caminoen får den gode Bertelsen en sådan oplevelse, at han rømmer fra produktionen og forsvinder nogle dage – det var også i 2010.

Det var en oplevelse at besøge alkymisten Antonio Bello, der havde sin kolbe over ilden og tilbragte timer med at meditere over de aflejringer, der blev sat på kolbens hals, efterhånden som den hemmelige væske fordampede. Når han ikke var ved kolben, gik han rundt i området og fandt krystaller og sten, som han dels pulveriserede, dels rundhåndet gav ud af.

De pulveriserede sten brugte han i sine billeder, som hang på væggene i huset.

For et par år siden døde Antonio og nu har en ny tid indtaget alkymistens hus. Antonios søn, Armiche driver stedet videre i en ny tids ånd.

Man er stadig velkommen, og Armiche er en meget smuk og venlig mand, der er imødekommende og interessant at tale med. Huset har gennemgået en større forandring. Der er ikke længere en kolbe, der står og syder i jagten på guld – og indsigt i evolutionens gåder. Der er mere orden, rent og pænt. Jeg fornemmer et overskud og en udadvendthed, som Antonio ikke havde. Skulle man formulere det kritisk, kunne man sige, at der er tale om en forandring fra en oprindelig og spirituel søgen til en mere selvbevidst fremtræden.

Armiche har fortsat sin fars kunstneriske virke. Han fremstiller billeder i de samme materialer og meget lig faderens. Og dog ser man en forskel. Hvor Antonios billeder var strengt symbolske og fokuserede på netop det, er Armiches mere harmoniske og skønhedssøgende. Man kunne også sige: mere salgbare.

Hvor et besøg i huset tidligere kunne være personligt udfordrende i mødet med de indsigter, som Antonio formidlede gennem sin adfærd, sin kunst og sine samtaler, er der nu snarere tale om at møde den harmoni og afklarethed, som Armiche udstråler.

Jeg viser et par fotos af Armiches små opstillinger. Hvis man er interesseret i at gå mere ind i hans arbejder, vil jeg anbefale et besøg i La Casa del Alquimista, hvis og når man kommer på de kanter. Hvis man ikke lige gør det, kan man få mere at vide og se en masse smukke billeder på de sociale medier – Facebook: la casa del alquimista eller Instagram: armiche_art

Padróns betydning

af Rikke Ærtebjerg

Padrón blev grundlagt helt tilbage i det 10. århundrede. Dengang var det en forstad til Iria Flavia, der skød op ved floden Sar, som indtil middelalderen var sejlbar. Ifølge legenden om Jakob er det stedet, hvor apostlens båd af sten i det 1. århundrede, guidet af en engel, drev i land og bragte apostlen Jakobs døde krop fra "Haffa" i Palæstina til havnen i Iria Flavia, ledsaget af disiplene Theodore og Athanasius.

I middelalderen var et besøg i Padrón for pilgrimme lige så vigtigt som Finisterra, så pilgrimme besøgte begge. En rejse til Padrón var en rejse til oprindelsen: det er det eneste punkt, hvor legenderne om

Jakobs forkyndelse mødes i den vestlige del af den antikke verden – der er Santiaguiño-bjerget for at mindes ham, og overførslen af hans jordiske rester til Galicien efter halshugning og død i Jerusalem. Begge aspekter blev højt værdsat af historiske pilgrimme. Men frem for alt: det med ilandsætningen af hans legeme i Padrón og dets overførsel fra Padrón til Santiago de Compostela. Dette var en stor motivation for de gamle europæiske pilgrimme, uden tvivl forstærket af traditionen med, at apostlene skulle begraves på det fjerneste sted, som deres prædiken nåede, som et symbol på evangeliets universalitet. Jakob opfyldte det perfekt.

Der er masser af referencer. I dem er Padrón bekræftet som et krydsfelt for den portugisiske vej for de hengivne, der fra Portugal og den sydlige del af halvøen valgte denne rute til pilgrimsålet. Men det afgørende, som gjorde Padrón til målet fra Santiago, var det faktum, at det var epicentret for legenden om Jakob og overførslen af hans legeme til Galicien.

Codex Calixtinus, den grundlæggende tekst om Jakob, gør Padróns rolle i legenden meget klar ved at angive, at skibet med resterne af apostlen ankom på syv dage fra Palæstina *'til havnen i Iria, som er i Galicien, det ønskede land'*.

Karl den store tilskrives den mytiske første vandring, skridt for skridt fra Europa, ad Caminoen til Santiagos fjerntliggende grav. Ved ankomsten hertil siges det, at Vestens store kejser forlængede Caminoen til Padrón: *'Efter at have været på besøg ved Santiagos grav, ankom han til Padrón uden at støde på modstand og stak et spyd i havet og takkede Gud og Skt. Jakob for at tage ham derhen.'*

Der findes bevarede beretninger om pilgrimme, der foretog denne rejse, før eller efter at have gået til Finisterra.

Padrón, ifølge legenden den sten, hvortil båden blev tøjret ved ankomst til byen, er bevaret i kirken Iglesia de Santiago Apóstol de Padrón. Det forlyder, at den store sten har ligget på bunden af Sar-floden siden det 15. århundrede, hvori den blev kastet for at forhindre pilgrimme i at tage fragmenter af den som relikvier. Den blev fundet i det nuværende flodområde i A Barca, skjult under sandet og mudderet båret af floden. Den sås ifølge flere beretninger stadig i flodlejet i det 18. århundrede.

Hvordan man får sit "Pedronía"

Det har siden 2010 været muligt at få et pilgrimsbevis, et såkaldt 'Pedronía' udstedt i Padrón. Et "Pedronía" er et diplom udstedt af Concello de Padrón, som mindes den gamle pilgrimsrute, der startede i Santiago de Compostela, da pilgrimene besøgte Padrón for at se resterne af apostlen.

For at få dit 'Pedronía' skal du fortsætte ad Camino de Santiago fra Santiago de Compostela til Padrón; eller rejse fra et hvilket som helst sted ved floden Arousa til Padrón (fra hav til flod); eller vandre ad Camino Portuguese; eller vandre fra et hvilket som helst sted, der er mindst 18 km fra Padrón.

Du kan selv downloade og printe “*Pedronia*”, udfylde dine oplysninger og få et stempel i det område, hvor du starter din rejse. Når du ankommer til Padrón, skal du få et stempel i kirken ‘Iglesia de Santiago Apóstol de Padrón’ eller i kirken ‘Santa María a Maior de Iria Flavia’.

Hvis du vandrer fra Santiago de Compostela til Padrón, tilrådes det at besøge alle stederne, der kædes sammen med Skt. Jakob; Pedrón-stenen, Santiago de Apóstol-kirken, brønden ‘Fonte do Carme’, der har en fremstilling af ‘Traslatio’,

apostlens legeme, der bringes til Galicien og Dronning Lupas dåb, og ‘Santiaguiño do Monte’, der identificeres som stedet, hvor apostlen prædikede og gemte sig fra sine forfølgere, og kirken ‘Santa María a Maior de Iria Flavia’, det tidligere episkopale område.

Dit pilgrimspas er dokumentation for din vandring. Bed om dit ‘*Pedronia*’ på turistkontoret eller i det kommunale pilgrims-herberg. Du kan også bede om at få det skrevet ud på biblioteket. Tjek åbningstider på nettet.

Hos Jato i Villafranca del Bierzo

af Henrik Friediger

Et af mine yndlingsmennesker er Jesús Arias Jato, der driver refugio Ave Fenix i Villafranca del Bierzo.

Jeg er kommet der jævnligt gennem årene. Lige fra den gang refugiet bestod af et plastictelt, lig et drivhus, hvor han inviterede pilgrimme til at spise og overnatte, og til i dag, hvor han har fuldendt sin livsdrøm om at bygge et herberg på fundamenterne af det middelalderlige pilgrimshospital, der lå klos op af Santiagokirken. Det er den kirke, hvor syge og udmattede pilgrimme ved at gå ind i kirken gennem en speciel dør – Puerta del Perdón, kunne opnå samme nådegaver, som hvis de var nået helt til Santiago.

Jeg har mange historier om Jato, og har vistnok fortalt nogle af dem tidligere i Pilgrimmen. Her er min seneste:

Jeg bor ikke længere på Ave Fenix, når jeg er i Villafranca, men på et hotel nede i byen. Min ryg og ben kan ikke længere holde til at bære en tung rygsæk og derfor har jeg i min efterhånden anseelige alder valgt at bo på hoteller, hvor der er de ting og sager, som en yngre pilgrim uden problemer bærer på ryggen – sengetøj, håndklæder osv. Men det gør mig ikke uvelkommen hos Jato, som altid hilser mig med stor gensynsglæde.

Denne dag havde han et projekt. En buste af munken og pilgrimmen Willy Derveaux skulle fastgøres på sin søjle uden for herberget.

Willy Derveaux var en belgisk munk, der var ansat i et ungdomsfængsel. Han døde i 2021 og hans chef, Hans Claus, der også er billedhugger, ville hædre hans indsats ved at skabe og opstille en buste af ham udenfor Ave Fenix.

Willy Derveaux' fortjeneste var, at han tog unge småkriminelle med på Caminoen. Ideen var, at en sådan oplevelse kunne bringe dem ud af kriminaliteten, og deres gevinst skulle så være, at de ved at gennemføre en Camino ville opnå straffrihed. En idé og bestræbelse, som man jo kun kan beundre.

Busten stod allerede på sin søjle. Opgaven var af fæstne den med nogle skruer. Dertil skulle bruges en boremaskine, og den første opgave var at få fat i en sådan.

Man drømmer ikke om, hvor stort og rodet værkstedet ved Ave Fenix er. Jeg

spurgte Jato, om jeg skulle hjælpe ham. Det så han gerne. Og så gik vi i gang. Jato havde mange boremaskiner gennem sine hænder den næste halve time. Men de fungerede ikke. Han brokkede sig lidt over, hvor sjuskede folk, der hjælper ham, er med værktøjet – og til at holde orden.

Efter mine standarder herskede totalt kaos. Men det endte naturligvis med, at den gamle mester fandt et stykke brugbart værktøj med ledning og det hele. Vi kunne gå i gang med opgaven.

Nu er Jato jo ikke født i går. 82 år var han, da opgaven skulle løses sidste forår. På vej mod de 83 – han har fødselsdag den første maj.

Vi fik fat i en stige, som han kunne kravle op på. Jeg fik jobbet med at holde stigen og gerne tage nogle små videoer af arbej-

det, mens han med forbavsende håndslag borede og skruede. Mit spanske er okay, men jeg gik desværre glip af mange af de bemærkninger, Jato kom med undervejs. De handlede vist mest om den konkrete opgave og den rette placering af busten på søjlen. Men til sidst udtrykte han sin beundring for Willy Derveaux og erklærede arbejdet færdigt.

Det hele tog vel en god times tid, og jeg var lykkelig for at kunne være til gavn for en af mit livs helte.

Efterfølgende spurgte jeg ham, om han havde tænkt sig at lade sig pensionere. Det kunne der overhovedet ikke blive tale om. Han havde såmænd fået sig en ny kæreste, en yngre billedhugger, som han har indrettet et atelier til og med hvem, han havde kørt i æseltrukket vogn på Camminoen. Dette er hans liv.

Skagerak-vandring august 2024

af Rikke Ærtebjerg

Vi mødtes i Middelfart for at følges til Blokhus, og første dag blev brugt på transport nordvest på. Undervejs, faktisk lige da vi skulle til at stå af bussen, fik jeg et telefonopkald med besked om, at min veninde var gået bort aftenen før efter et længere kræftforløb. Så jeg startede med at græde op ad min vandrevenindes skulder, før vi fandt vores Bed&Breakfast. Derpå gik vi i et supermarked for at købe chips og kold rosé, så vi kunne sidde i solen på stranden og mindes den livfulde og livskraftige rejsepartner, hvis selskab jeg har nydt de sidste 20 år.

Dagen efter, der startede langs stranden mod Løkken, var i vindstille, for der var østenvind, så Skagerak viste sig fra sin bedste side. Sandet var dejligt at gå på, fast og tørt, og jeg oplevede for første gang det røre, der er af biler, der kører ned på stranden og parkerer med hele udstyret - autocampere, tagtelte, varevogne indrettet til campinglivet...

Dejligt at gå i fred og ro om mindes de mange skønne - og skøre - ting, vi har lavet. Godt med en vandretur til at klare tankerne. Solen skinnede, vandringen var skøn og de kilometer, der blev tilbagelagt, var uden problemer.

I Løkken tjekkede vi ind på badhotellet, og var ikke imponerede. Til gengæld var den portion Fish&Chips jeg fik til aften, ganske udmærket. Næste morgen var der morgenmad i SuperBrugsen, den var udmærket, og hvad vi havde brug for. Vandringen denne dag gik oppe på klinten, gennem lyngklædte strækninger, hvor vi kunne ane sommerhuse i horisonten, og vi kom forbi Rubjerg Knude Fyr.

Fyret blev opført i 1900, og tændt første gang 27. december. Lyset fungerede som pejlemærker for skibe i de danske farvande. Imellem årene 1910 og 1920 blæste der imidlertid så meget sand op mellem hav og fyr, at man måtte sætte planter for at dæmme op for sandfyngningen. Klitten voksede sig større, da sandet lagde sig oven på planterne, og i 50'erne måtte man fjerne planterne igen og bortgrave store mængder sand, der nu kom for tæt på bygningerne. Til sidst blev klitterne så høje, at de blokerede for fyrets lys, og da nye navigations-teknologier gjorde fyrene overflødige, blev lyset på Rubjerg Knude Fyr slukket 1. august 1968.

Så var vi i Lønstrup, en lille hyggelig badeby med mange restauranter og en masse små hyggelige forretninger med mange ting, som vi heldigvis ikke kunne købe, for ikke at få mere at slæbe i rygsækkene.

Dagen efter gik mest ad grusstier gennem et enormt sommerhusområde, hvor det ene lækre sommerhus efter det andet lå og puttede sig i lyngbakkerne. Det sidste stræk ind mod Hirtshals gik vi på stranden, enkelte steder i vandet, der skyllede ind mellem stenene, så mine sandaler blev våde, og da de gennem mange år er blevet hjemme-limet den ene gang efter den anden, brød de sig ikke om den behandling. Efter frokost kunne jeg konstatere, at de var gået op i limningen, så jeg måtte investere i nye sandaler. Skoforretningen sagde ja til skaffe mig af med de gamle. Så var jeg igen godt gående.

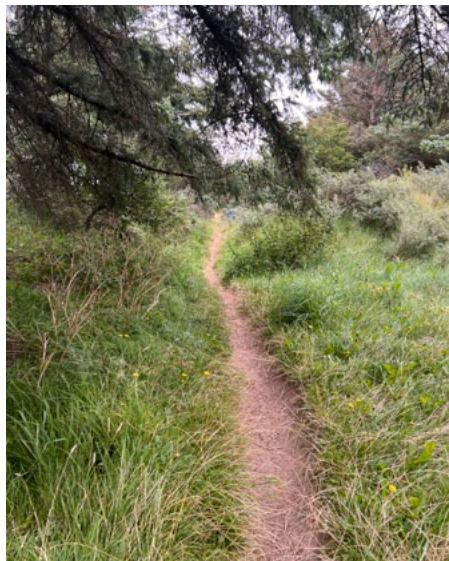
Vi skulle hen i den anden ende af Hirtshals for at finde vores logi, og på vejen hilste vi på den muslingeskal, som foreningen sammen med søsterforeningen i Norge har lagt ved Hirtshals kirke.

Næste – og sidste – vandredag gik til Tversted, hvor vi havde fået anbefalet 'Det Grå Ishus', der er nr. 2, når man kommer fra stranden, men vi var både kaffetørstige og issultne, så vi tog det første, 'Det Blå Ishus', og det var heldigt, for det andet havde lukket...

Efter aftensmad gik vi på stranden og så solen gå ned over Skagerak. Det bar meget smukt, og derfor var der også mange mennesker. Også her kører man bare ned på stranden, så kan man sidde i læ i bilen og se den smukke sol gå ned. Vi sad på klitterne med et par tæpper og så på hurlumhejet.

Dagen efter var der hjemrejse - her virker PlusTur, så vi kom med taxa til buspris til Sindal station, derfra med tog til Herning, hvor vi lige nåede at besøge Nordjyllands Museum, før vi kørte med togbus videre til Aalborg og en FlixBus retur til Sjælland.

Danmark er et meget smukt vandreland.

De eventyrlige kvinder – På kryds og tværs af kontinenter – på hjul, til hest, til fods, til søs og på vinger

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Kvindelige Eventyreres Klub blev stiftet i 1954 – og har lige siden været samlingssted for kvinder, der deler en passion for at turde følge en egen og anderledes vej i livet, langt fra fladtrådte stier, og møde verden med nysgerrighed og vovemod.

Klubben har i dag 64 medlemmer, heriblandt huledykkere, bjergbestigere, astronomer, polarforskere, geologer, biologer, kunstnere, journalister, læger, forfattere, musikere, piloter og fotografer, som har det til fælles, at de kaster sig ud i eventyr på vidt forskellige måder. Men en evig rejselyst og forståelse for eventyrets styrke binder dem sammen.

I bogen er der flere, der har benyttet Apostlenes he-

ste til deres eventyr – ikke nødvendigvis på de slagte pilgrimsruter eller klassiske vandrestier, men det er stadig spændende at læse om.

Bogen er en ordentlig moppedreng, der også skyldes de mange fantastiske fotos, der er i den, og den kan vel egentlig bedst beskrives som en såkaldt 'Coffee

table book', der pynter på sofabordet – hvis man er til den slags.

Det er de eventyrlige kvinders håb, at denne bog kan inspirere andre til at give los og drage ud på eventyr – hvor end det måtte være ...

Aasebakkevalfarten 75 år 1949-2024

**Forfatter: Susanne Trolle Balslev, Anna-Maria Kjellegaard OSB,
Sebastian Olden-Jørgensen og Lisbeth Rütz (red.)**

Forlag: Katolsk forlag

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Katolsk Forlag har i anledning af Aasebakkevalfartens 75-års jubilæum udgivet en bog om historien og baggrunden for valfarten, der første gang fandt sted i 1949 som en fejring af Grundlovens 100 år.

Bogen fortæller kort og sagligt om den katolske tradition for valfart, som i Danmark stort set ophørte efter reformationen, men som efter Grundlovens bestemmelser om religionsfrihed atter blomstrede op, bl.a. med vandringer mod Haraldsted, Øm og Pindstrup. Desuden er der fortællinger fra arrangører og deltagere i valfarten gennem årene.

I afsnittet 'At op-
søge det hellige'
redegør forfatterne for motiver til valfart, hellige steder, eksempler på tidligere tiders valfarter og lidt om nuværende vandringer på Camminoen.

Som de skriver, blev valfarter under reformationen anset for at være værre end overflødige, men som bedrag og afgudsdyrkelse. De var dog ikke så nemme at udrydde, for ved mange valfartssteder var der også hellige kilder, så "man kunne vel tage på 'kilderejse' for at høre en god prædiken, bede en bøn, 'ofre' en stor almisse og drikke det helsebringende vand i håb om helbredelse fra Gud."

Det er en interessant og oplysende bog, når man som jeg er opdraget som kulturkristen og derfor på forhånd intet ved om den katolske kirke i Danmark.

Ud hver dag

Forfatter: Lenette Schunck Svendsen

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Jeg kan rigtig godt lide den bog, Lenette Schunck Svendsen har skrevet. Jeg kan specielt godt lide idéen om, at man skal UD hver dag.

Lenette skiftede karrierevej fra kontor til natur, og den begejstring, hun har for naturen, skinner igennem i de aktiviteter, bogen foreslår, og i den tekst, der indleder bogen. Hendes familie ved, at hun bliver pirrelig, hvis hun ikke får sit daglige natur-'fix'.

Som hun siger: "I naturen kan vi være os selv. Vi aner aldrig, hvad der dukker op undervejs, ligesom vejret er omskifteligt og oplevelserne varierer hen over året."

Hvis man er mindre motiveret, vil den være en stor hjælp i det daglige, måske især med mindre børn, hvad enten det er ens egne, delelånede eller børnebørn, men selv jeg blev inspireret til at se efter dyrespor, bruge blomster til at

dekorere påskeæg, danse stop-dans på græsplænen – eller et andet sted – eller besøge en af Thomas Dambos trolde.

Som ovennævnte antyder er der et stort udvalg af forskellige aktiviteter, og selvom bogen har alle årets datoer med, og man kan sætte kryds ved de aktiviteter, man har gennemført, er det ikke et krav, at man gør det hele, eller gør det i den rækkefølge bogen præsenterer.

UD HVER DAG fokuserer på de almindelige og lettilgængelige oplevelser i hverdagen, som kan være alle forundt. Der er ikke medtaget sjældne billeder eller store farvestrålende sommerfugle, som måske kun besøges Danmark hvert 20. år. Bogens idéer er gratis og kræver stort set intet grej udover småting, som i forvejen findes i en husholdning eller på børneværelset.

En Reise til Roma i sporene til pilgrimen Nikolaj Bergsson året 1152

Forfattere: Hans Jacob Orning og Svein Harald Gullbekk

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Det var en arkæolog, jeg kender, der anbefalede mig bogen. Først var jeg skeptisk – kunne jeg læse en bog på norsk og forstå den? Men det var ikke noget problem, for den er på bokmål, der ligner dansk rigtig meget og har den fordel, at de fleste ord staves som de siges, så hvis man er i tvivl, skal man sige dem og så forstår man (de fleste).

De to historikere Hans Jacob Orning og Svein Harald Gullbekk ville følge i sporene på den islandske pilgrim Nikolaj Bergsson, som i 1152 rejste til Rom og Jerusalem, men på grund af tidsmangel valgte at cykle, og kun til Rom.

Det er der kommet en spændende fortælling ud af. De følger samme rute, der bl.a. går gennem Danmark (og de skriver "I vejviseren fortæller Nikolaj om to dages rejse mellem Aalborg og Viborg. I dag kan vi måle distancen til 80 km med en samlet stigning på 245 højdemeter. For en islænding ville dette være let terræn, og i dag cykler vi samme vej på 4 timer. Fra Viborg til Jelling 10 km og 450 højdemeter. De, som tænker, at Danmark er paddeflad, tænk om igen!")

Hele vejen gennem Norge, Danmark, Tyskland, Frankrig, Schweiz og Italien forsøger de cyklende pilgrimme at finde steder, der også eksisterede i Nikolas' tid, og vi bliver suget ind i historien om pilgrimmes villkår, klæder, betalingsmidler, farer og de historiske og politiske strømninger, der var i samtiden.

Som pilgrimme oplever de også gæstfrihed og hjælpsomhed, især er mødet med Andrea i italienske Pontremoli, der tager deres bagage med sig i toget, da de skal cykle over et højt bjerg, værd at læse om, og som de skriver: "Vi mødtes på en jernbanestation, Andrea har gjort os en tjeneste, og vi kommer måske aldrig til at mødes igen. For os betyder dette møde langt mere end bagagehåndtering. Samtidig forstår vi, at det også betyder noget for Andrea. Andrea har inviteret os på middag på dette fantastiske sted, og han har taget sin familie med ...

Hans Jacob holder samtalen i gang, for første gang i tredive år har han talt mere end nogle sætninger italiensk. For mennesker, som vil forstå hinanden, er der ikke brug for mange sprogfærdigheder."

Der er mange detaljer, mange historier vævet ind i rejsebeskrivelsen, som også nævner Codex Calixtinus, og man bliver godt oplyst om Europas historie undervejs. Det er en god bog

Kirken, Klosteret og Pilgrimsfærden

Forfatter: Sigríð Undset

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Som den opmærksomme læser måske vil erindre, faldt jeg over denne bog i en antikvarboghandel i december, og jeg kan konstatere, at den ikke tidligere har været anmeldt i Pilgrimmen, hvilket giver mening, da den er udgivet i 1965. Den fangede min opmærksomhed af to årsager: ordet Pilgrimsfærd indgår i titlen, og den er skrevet af dansk-norske Sigríð Undset, hvis hjem – der nu er museum – jeg havde æren af at besøge i Lillehammer sidste år i forbindelse med generalforsamlingen i rurAllure. Så jeg måtte jo eje den, og fik den læst i løbet af foråret. Skulle du fatte interesse, kan den fås antikvarisk, eller lånes i Pilgrimshuset Albergue Ballerup, der nu har hele to eksemplarer.

De tre essays er oprindeligt skrevet til NORSK KULTURHISTORIE og er jf. forordet, skrevet af J. Nybo Rasmussen, *"en stor forfatterindes på én gang levende og kyndige beskrivelse af kristenlivets former i middelalderens katolske Norge"* og handler om *"hvordan det religiøse liv, Sigríð Undset skildrer for Norges vedkommende, har formet sig i vort eget land"*.

Essayet **Kirken** omhandler udbredelsen af kirkerne, selve bygningerne, opførelsen og indretningen af disse, samt hvordan kristendommen bredte sig i Norge. Skulle man sidde med en interesse for stavkirker og ønske at lære mere, kan der være ny information (ganske vist fra 1965).

Essayet **Klosteret** beskriver, hvordan skikken med at bygge og bebo klostre i Norge bredte sig, hvilke grene af katolicismen, der etablerede sig, og hvor længe de respektive grene eksisterede.

Det tredje essay **På pilgrimsfærden** beskriver, hvordan det at rejse på pilgrimsfærd blev en del af bodshandlingerne også i Norge, og hvor de norske pilgrimme rejste hen – der var pilgrimsmål i Norge, som f.eks. Kong Olavs grav i Trondheim, men også til de store pilgrimsmål Rom, Jerusalem og Santiago de Compostela valfartede de norske katolikker.

Til fods på Bornholm

Forfatter: Marie og Torben Lau Florin

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Et af de (mange) steder, jeg endnu ikke har vandret i Danmark, er på Bornholm. Jeg har hørt meget godt om øen, og har da også været der flere gange uden at vandre, jeg har sejlet med færge og sejl-båd dertil og fløjet en enkelt gang, før verden gik af lave.

Nu varer det ikke så længe, før jeg skal afsted igen, og det skyldes i høj grad den bog, jeg har fået i hænderne til anmeldelse: Til fods på Bornholm.

Marie og Torben formår at formidle de forskellige ruter, så jeg får lyst til at tage afsted med det samme, men det må vente, for årets vandringer er planlagt. Så er det godt, at der også er tid næste år, og at øen i søen kan vandles hele året rundt, hvis der skulle blive en skæv fridag eller en forlænget weekend på et tidspunkt. For til Bornholm – det skal jeg.

Bogen er opdelt i kapitler om de specifikke ruter, hvad enten de er rundture, fra A til B, korte eller lange. Som en finurlighed får vi først en historie fra dengang de selv vandrede ruten, og så kommer alt det praktiske bagefter. Det giver en god dynamik, og skaber også en bog, der kan læses bare for at læses. Men som skrevet, den giver altså lysten til at komme afsted til Bornholm hurtigst muligt og begynde at gå. Hvornår er der en ledig færgebillet?

